

Univerzitet Singidunum
(Departman za postdiplomske studije)

Master rad:

**Ekonomski odnosi
Republike Srbije i Narodne Republike Kine**

Mentor

Prof. dr Slobodan Unković

Student

Petar Stojiljković 400339/2009

Beograd, 2010.

SADRŽAJ

UVOD	
1.1. Predmet, problem i polazište istraživanja	5
1.2. Značaj i aktuelnost istraživanja	5
1.3. Ciljevi istraživanja	5
1.4. Hipotetički okvir istraživanja	6
1.5. Metode istraživanja	7
2 .LIBERALIZACIJATRGOVINE I REGIONALIZAM	8
3. EKONOMIJA NR KINE	14
3.1. Ekonomija NR Kine	14
3.2. Budućnost kineske ekonomije	16
4. KLJUČNI ELEMENTI SPOLJNE POLITIKE SRBIJE	19
4.1. Trendovi i stanje u sferi ekonomsko-finansijskih odnosa Srbije sa inostranstvom	24
5. EKONOMSKI ODNOSI REPUBLIKE SRBIJE I NR KINE	34
5.1. Modeli produbljivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije	34
5.2. Bilateralni odnosi Republike Srbije i NR Kine	37
5.3. Diplomatski odnosi Narodne Republike Kine i Republike Srbije	38
5.4. Predsednik Republike Srbije posetio Ksian	41
5.5. R.Srbija pozvana da učestvuje u EKSP0 2010-11-15	42
5.6. Srbija – kineska kapija ka Evropi	43
5.7. Strateško partnerstvo NR Kine i R Srbije	45
5.8. Kineska sekcija u Privrednoj komori Beograda	46
5.9. Kulturno-prosvetna saradnja i ugovorno stanje	49
5.10. Prioritetni pravci razvoja i spoljnotrgovinska razmena	51
5.11. Osnivanje preduzeća i poreski sistem	53
5.12. Inostrano finansiranje i komorski sistem	54
ZAKLJUČAK	59
LITERATURA	61

UVOD

Situacija u oblasti ekonomskih i finansijskih odnosa kada je u pitanju Srbija i ostale zemlje, početka 2001. godine, i u prva tri meseca 2002. godine, drastično se pogoršava. MMF je u proleće 2007. godine izneo u javnost da su ključni problemi srpske privrede sledeći: a) veliki deficit tekućeg platnog bilansa, b) veoma visoko učešće netrtransformisanog javnog sektora, v) veoma visok stepen inostranih dugova, i velika zaduženost zemlje prema drugim državama. Ovu izjavu MMF je dao 2007. godine, a deficit tekućeg platnog bilansa u 2007. godini i u prva tri meseca 2008. godine je dosta povećan, a apsolutna suma duga prema inostranstvu je uvećan za preko 8,35 milijardi dolara. Ministri su u vezi sa ovim istakli da spoljnotrgovinski deficit preti da naruši makro-ekonomsku ravnotežu i stabilizaciju.¹

Stručnjaci MMF-a su 2009. godine takodje kao i 2007. godine istakli da su među tri najveća problema privrede Srbije: a) ogroman deficit tekućeg platnog bilansa sa inostranstvom; b) ogroman spoljni dug; v) vrlo visoko učešće netrtransformisanog javnog sektora.

Vlada i druge kompetentne institucije su ignorisale ove nalaze. Čak je pri formiranju nove vlade ukinuto Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom. U međuvremenu deficit tekućeg platnog bi-lansa je izrazito povećan i dostigao je u 2007. godini 7,166 milijardi dolara, odnosno 17-18% BDP. Uz to, u prva tri meseca 2008. godine on je dodatno znatao povećan i ako u celoj godini bude ostvaren isti rast on će iznositi enormnih 10,5 milijardi dolara. Spoljni dug je takode nastavio vrlo dinamičan rast i krajem marta tekuće godine je iznosio 28,357 milijardi dolara, odnosno čak 44,63% veći u odnosu na kraj 2006. godine. Srbija je, i pored vraćanja duga pre isteka roka MMF-u kao i Svetskoj-banci, ostala u grupi visoko zaduženih zemalja.²

Ako se nastavi vrlo dinamičan rast deficita tekućeg platnog bi-lansa i spoljnog duga vrlo je verovatno da će se i u slučaju Srbije po-noviti vrlo neprijatno iskustvo Ruske Federacije (iz 1998. godine) i Argentine (iz 2001. godine), što bi imalo teške

¹ Publications, 00133264, 2004

² http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_622.pdf

ekonomske i socijal-ne posledice, a među njima bi bile i bitno smanjenje samostalnosti u vođenju ekonomske, spoljnotrgovinske, pa i ukupne spoljne politike.

Da se to ne bi desilo, Vlada, a u okviru koje bi moralo postojati Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom, Parlament i sve relevantne institucije bi morale što pre usvojiti optimalnu strategiju ekonomsko-finansijskih odnosa sa inostranstvom. Ona bi bila esencija niza konkretnih strategija a među njima se ističu: a) Strategija povećanja konkurentnosti privrede u celini, a posebno izvoza roba i usluga, b) Strategija tehnološkog razvoja i naučnoistraživačkog i razvojnog rada, v) Strategija zaduživanja u inostranstvu, odno-sno upravljanja spoljnim dugom, g) Strategija privlačenja stranih grinfild investicija, d) Strategija upravljanja spoljnim dugom, đ) Strategija ekonomsko-finansijskih odnosa sa EU, e) Strategija una-pređenja ekonomsko-finansijskih odnosa sa zemljama SERTA, ž) Strategija ekonomsko-finansijskih odnosa sa Ruskom Federacijom, odno-sno Zajednicom Nezavisnih Država, z) Strategija ekonomsko-finansijskih odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama i i) Strategija ekonomsko-finansijskih odnosa sa zemljama u razvoju, a posebno sa Kinom i Indijom.³

Cilj ovog rada je da, ukratko, ukaže na vrlo nepovoljne trendove i vrlo teško stanje u ovoj oblasti i da ukaže na nužnost preduzimanja niza mera, odnosno izrade i dosledne realizacije niza strategija, jer se u protivnom, vrlo neprijatno iskustvo sa slomom valutnog kursa i dužničke krize Ruske federacije (iz 1998. godine) i Argentane (iz 2001. godine), može u vrlo oštroj formi ispoljiti i u Srbiji, što bi imalo dalekosežne nepovoljne, ekonomske, socijalne i političke posledice.

1.1. Predmet, problem i polazište istraživanja

U završnom Master radu nastoji se proučiti problematika povezivanja ekonomija Republike Srbije i Narodne Republike Kine. Predmet istraživanja je praktično i teorijsko proučavanje ekonomija obe zemlje i uticaja na transformaciju istih, u cilju uzajamnog povezivanja privreda, kao osnov za bilateralne ekonomske kooperacije u budućnosti.

³ http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_622.pdf

Ova tema je izabrana iz dva razloga: prvi, direktne strane investicije su u velikoj meri doprinele reorganizaciji centralno-planskih privreda koje su funkcionisale ranije, u dinamične tržišne sisteme. Drugo, roba sa kineskog tržišta je poslednjih godina sve više prisutna na tržištu Republike Srbije. Kineski privrednici u ovom trenutku još primenjuju način ulaska putem trgovine ali, kako vreme prolazi, način ulaska putem investicija postaje sve značajniji i ima sve veću zastupljenost.

1.2. Značaj i aktuelnost istraživanja

Za naučnu opservaciju, povezivanje ekonomije zemalja je vrlo važna, naročito u modernoj ekonomiji. Iz tog razloga, neophodno je vrlo detaljno obraditi termin procesa bilateralne ekonomije.

Kako povezivanje ekonomija nije samo ekonomski već i politički fenomen, obrađen je multidisciplinarni aspekt funkcionisanja ekonomskih odnosa zemalja.

1.3. Ciljevi istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja je da se izloži i objasni funkcionisanje ekonomskih odnosa Republike Srbije i Narodne Republike Kine, da se razmotre razlozi sprovođenja ekonomske reforme, kao i da se opišu posebne mere Vlade za sprovođenje reformi i njihovi rezultati.

Cilj istraživanja je izvlačenja pouka iz dosadašnje prakse ekonomskih odnosa Republike Srbije i Narodne Republike Kine i ukazivanje na niz ekonomskih poteza koji su ostvareni između ove dve zemlje poslednjih nekoliko godina. Veoma je korisno za sve zemlje koje su u toku ekonomskog preporoda i transformisanja ekonomskih odnosa da bolje istraže bilateralne odnose sa zemljama sa kojim najviše sarađuju kada je ekonomija u pitanju.

1.4. Hipotetički okvir istraživanja

Generalna hipoteza:

Imajući u vidu činjenicu da je ova tema vrlo kompleksna, kao i problem i predmet istraživanja, moguće je postaviti generalnu hipotezu da ekonomska saradnja Republike Srbije i NR Kine vrlo lako može da ima važnu ulogu u procesu transformacije privrede R.Srbije kroz podsticanje kineskog proizvodnog potencijala, izvoza i uvoza.

Posebne hipoteze:

Kada su u pitanju posebne hipoteze, polazimo od činjenice da Srbija ima potrebu za stranim kapitalom, kao i da je interes od strane kineskih preduzetnika za neposrednom ekonomskom saradnjom prisutan u toj oblasti, a takođe da ta saradnja predstavlja osnov buduće saradnje, bilateralne i ekonomske. Ovakav hipotetički okvir je potkovan velikim brojem argumenata u praksi, međutim u literaturi nema još uvek mnogo autora koji su se bavili ovom tematikom.

- U osnovi grupisanja zemalja leži potreba za uvećavanjem tržišta i ostvarivanjem koristi od delovanja efekata ekonomije obima.

- Postoji veoma izražena uloga ekonomske diplomatije u ekonomskoj saradnji NR Kine i R Srbije.

- Ekonomska saradnja NR Kine i R Srbije ima perspektivu u unapređenja budućih odnosa.

- Neposredno povezivanje ekonomije NR Kine i R Srbije može značajno da doprinese poboljšanju trgovinskog bilansa Srbije i predstavlja faktor sa pozitivnom konotacijom kada je u pitanju reorganizacija privrede i podrška ekonomskog rasta u Srbiji. Postoji veoma izražena uloga ekonomske diplomatije u ekonomskoj saradnji NR Kine i R Srbije.

1.5. Metode istraživanja

Predmet istraživanja podrazumeva da se primene:

- Osnovne analitičke metode: metod apstrakcije, metod analize, metod dedukcije i metod specijalizacije.

- Osnovne sintetičke metode i to: konkretizacija; sinteza; indukcija; generalizacija i konkretizacija.
- Opštenaučne metode: analitičko-deduktivne, hipotetičko-deduktivne metode, statističke, metode modelovanja i komparativne.⁴

Kako bi se ove metode primenile, po dosadašnjim rezultatima koji su dobijeni u istraživanjima, omogućeno ispravno postizanje društvenog i naučnog cilja istraživanja. Pristup u istraživanju je sintetički i integrativan i jer se ne daje prednos isključivo jednom metodološkom postupku, nego je podjednako zastupljena svaka metoda, tj. u meri koliko istraživač proceni da treba da koristi određeni metod.

Sakupljanjem činjenica primenićemo: ispitivanje i analitičku metodu sadržaja dokumenata.

Analiza se procesuiru u dva stepena:

- izvornih podataka - arhiva i statistika RS.
- analizom sekundarnog nivoa rezultata i istraživanja i primerene korišćene literature koji su pre toga urađeni.⁵

2. LIBERALIZACIJA TRGOVINE I REGIONALIZAM

Iako veliki broj zemalja u privrednoj oblasti stavlja na prvo mesto trgovinsku politiku i radi na limitiranju prepreka za trgovinske odnose, nisu spemne da ne primenjuju politiku zaštite suštinskih industrija prozivoda koje su namenjene izvozu. Slobodna trgovina ima potencijal u interesu svetske privrede, što nema značenje da je to najbolje rešenje svake oblast ili privredne grane. Strukturiranje različitih zona slobodne trgovine i regionalizovanih tokova stranih direktnih investicija najavljuje veliki potencijal nastanka tri ključna kontinentalna bloka u oblasti trgovine:

⁴ <http://www.slideshare.net/BosiljcicIgor/metodologija-naunog-rada>

⁵ <http://www.slideshare.net/BosiljcicIgor/metodologija-naunog-rada>
<http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.singipedia.com%2Fattachment.php%3Fattachmentid%3D1798%26d%3D1295286358&ei=pdP8VJiXHle8ygONkoGQCw&usg=AFQjCNHjeUen-O-ZsmZVP5WzjaCCRYdTXA&sig2=FFHVaNiJQC7iOIOLsVCdWw&bvm=bv.87611401,d.bGQ>

- Trgovinski blok američkih kontinenata – zona slobodne trgovine koja će vjerovatno uključiti većinu, ako ne i sve zemlje Severne, Centralne i Južne Amerike, kao i Karibe, kao deo budućeg Američkog sporazuma o slobodnoj trgovini;
- Trgovinski blok pacifičkog pojasa – koji će najverovatnije uključiti najistaknutije privrede istočne i jugoistočne Azije (uključujući Japan, Južnu Koreju, Kinu, Tajvan, Tajland, Maleziju, Indoneziju, Vijetnam itd.), sa vezama ka jugu, u pravcu Australij i Novog Zelanda, i ka zapadnoj obali Sjedinjenih Država;
- Evroazijski trgovinski blok, koji će najverovatnije obuhvatiti najveći deo Evrope, republike bivšeg Sovjetskog Saveza, neke privrede zapadne Azije (na primer tursku) i zemlje u pojasu Indijskog okeana.

Usled formiranja kontinentalnih trgovinskih blokova ili saveza, najverovatnije ćemo biti svedoci ponovne pojave protekcionizma i preokret u inicijalnim pokušajima da se promoviše slobodna trgovina na globalnom nivou. Ograničenja i prepreke za trgovinu će verovatno biti ukinute među trgovinskim partnerima na istom kontinentu; ipak, može da se javi tendencija uvođenja ograničenja u trgovini sa spoljnim članovima. Na kraju, oblasti slobodne trgovine će najverovatnije postojati unutar kontinentalnih trgovinskih blokova, ali je manja verovatnoća da će doći do slobodne trgovine među blokovima.

Ujedinjavanje Evrope i potpisivanje Severnoameričkog sporazuma o slobodnoj trgovini (NAFTA) predstavljaju tek vrh ledenog brega. Razvoj polu-perifernih privreda u južnoj i istočnoj Aziji, zone koja sada ostvaruje više od 20% svetske trgovine, i formiranje pacifičkog trgovinskog saveza će sigurno ovom regionu dati veliku snagu u svetskoj privredi, budući da se radi o geografskom tržištu sa više od 3 milijarde ljudi!⁶ Sama veličina ovog tržišta skoro da garantuje da će ono ostati izolovano od uticaja zapada. Bez obzira na to, malo toga će moći da se učini ukoliko ovaj region odluči da uvede mere u oblasti trgovine (carine i kontingente) da bi zaštitio industriju u oblasti Pacifika od spoljne konkurencije, zbog veličine unutrašnjeg tržišta.

Sa otvaranjem tržišta u okviru svetske privrede, trgovinski regioni postaju sve više podeljeni, budući da se povlače granice u većim geografskim razmerama. Moguće je da će formiranje kontinentalnih trgovinskih blokova smanjiti globalni uticaj Opšteg

⁶ <http://www.scribd.com/doc/133095138/Kineska-Ekonomija-SeminarSKI-Rad#scribd>

sporazuma o carinama i trgovini (GATT) – *svetskog trgovinskog saveza koji podržava pomak ka globalnoj slobodnoj trgovini*. GATT nekada činilo 105 zemalja potpisnica, dok je još 27 zemalja bilo pridruženo kao “de facto” članice (budući da su pristale da poštuju principe GATT-a, ali nisu formalno potpisale sporazum). Sedma runda pregovora u vezi sa GATT-om održana je u Urugvaju. Nakon urugvajске runde prergovora, članstvo je povećano na 116 potpisnica. Skrećemo pažnju na činjenicu da zemlje potpisnice GATT-a treutno ostvaruju više od 90% robne trgovine u svetu.⁷

Pristalice GATT-a iznele su četiri osnovna cilja. Prvo, GATT treba da otvori tržišta tako što će ukloniti faktore koji ometaju trgovinu u čitavom svetu. Drugo, GATT podržava nediskriminatornu, slobodnu i poštnu trgovinu, što treba da intenzivira trgovinu, unapredi gobalizaciju proizvodnje i poveća efikasnost međuregionalnih mreža proizvodnje. Treće, GATT će promovisati regionalni razvoj kroz slobodnu razmenu izvozne robe i veći priliv ulaganja u manje razvijene regione (pošto će se uočeni rizici ulaganja u periferiju s vremenom smanjiti). Četvrto, GATT će promovisati odgovorno upravljanje regionalnim trgovinskim blokovima (što znači da će čalnice GATT-a sprečavati protekcionizam).⁸

GATT bi trebalo da izvrši liberalizaciju svetske trgovine i da intenzivira konkurenciju na globalnom nivou tako što će otvoriti sva tržišta i ukloniti sve prepreke koje ometaju kretanje robe ili kapitala. Neki smatraju da je pojava regionalnih sporazuma o slobodnoj trgovini (kao što je NAFTA) znak da se svet već kreće ka stvaranju jedne globalne trgovinske zone, sa GATT-om ili bez njega. Drugi naslućuju probleme u budućnosti, pošto većina regionalnih sporazuma o slobodnoj trgovini već vrši diksriminaciju proizvođača van regiona. Skeptici smatraju da pojava “ekonomskog regionalizma” šteti GATT-u. Kako regionalni trgovinski savezi uz pomoć vlasti utvrđuju proizvođačke i trgovinske veze sa zemljama koje se međusobno graniče, mnogi od njih će verovatno usvojiti politiku koja “autsajderima” neće dozvoljavati da osvoje deo unutrašnjeg tržišta. prodor uvoza od dobavljača van regiona bi oslabio veze

⁷ Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>

⁸ Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>

među članicama i doveo do odliva dohotka iz regiona. Stoga je logično da trgovinski savez obezbedi zaštitu svojih članica. Ukoliko kontinentalni trgovinski blokovi postanu protekcionistički, moglo bi da dođe do sve veće neusklađenosti u razvoju zemalja unutar i van blokova. Multinacionalne korporacije će pri tom najmanje izgubiti, budući da mnoge od njih već imaju zavisna preduzeća u svakom od tri dominantna kontinentalna trgovinska bloka koji nastaju.

Sklanjanjem prepreka kada je trgovina u pitanju kao i kretanje ka trgovini koja je slobodna, na svetskom nivou može inicirati optimalno i vrlo efikasno korišćenje resursa i proizvodnih faktora.⁹ Neefikasni proizvođači će biti istisnuti kako industrija u procesu globalizacije bude restruktuirala i smanjivala neracionalnu raspodelu ljudskih, fizičkih i finansijskih resursa. Korist koju sa sobom donosi trgovina one zemlje koje nastoje da steknu status najpovlaštenije nacije (MFN) – *povoljan položaj među sve većim brojem članova koji ostvaruju korist isključivo na osnovu bilateralnih sporazuma o slobdnoj trgovini koje regulišu vlade dveju država*.

”Kineske vlasti i dalje ne poštuju prava stanovnika Tibeta i zastrašuju susedni Tajvan, uz povremeno demonstriranje vojne sile. Pored toga, kineski zvaničnici i dalje podržavaju ograničavanje pristupa svojim rastućim potrošačkim tržištima primenom carina i drugih vidova ograničenja izvoza. Nedavna prodaja oružja i nuklearne tehnologije Pakistanu i otpadničkim zemljama na Srednjem Istoku izazvala je gnev među članovima međunarodne zajednice. Uprkos tome, nije verovatno da će Kini biti ukinut status najpovlaštenije nacije, imajući u vidu sve veći broj saveznika ove zemlje, njen novostečeni status velesile i globalno kretanje ka promovisanju slobodne trgovine.”¹⁰

Multinacionalne korporacije i dalje decentralizuju proizvodne aktivnosti u ekonomskom okruženju. To je dovelo do povećane trgovine među preduzećima i kontinentima. Prisustvo mnogih multinacionalnih korporacija u svakoj od tri kontinentalne trgovinske oblasti predstavlja neku vrstu žive ograde protiv mogućih trgovinskih ratova među trgovinskim blokovima. Međunarodna trgovinska politika će verovatno imati velikog uticaja na strategije izbora lokacije u globalno orijentisanim firmama, pošto se ravnoteža moći u svetskoj privredi pomera sa grupe sedam

⁹ <http://www.scribd.com/doc/133095138/Kineska-Ekonomija-SeminarSKI-Rad#scribd>

¹⁰ <http://www.scribd.com/doc/133095138/Kineska-Ekonomija-SeminarSKI-Rad#scribd>

najrazvijenijih zemalja ka multinacionalnim korporacijama i zemljama u jedinjenim regionalnim trgovinskim sporazumima.

Stvaranje oblasti regija u smislu slobodne trgovine nije nešto što je novijeg datuma, Sjedinjene Države na primer, kao i Meksiko, su zemlje koje su organizovale granične oblasti proizvodnje i adekvatne zone slobodne trgovine dosta vremena pre sporazuma koji je potpisan sa NAFTA. Pogoni koji su namenjeni za proizvodnju u vlasništvu stranih država i pod upravom tih država na granicama SAD i Meksika dve decenije su prisutne, i nalaze se širom Kalifornije sve do Teksasa.¹¹

Ove zone u kojima se proizvodi za izvoz i dalje cvetaju, zbog činjenice da Meksiko nudi proizvodno okruženje koje se odlikuje niskim troškovima proizvodnje i minimalnom regulativom u oblasti industrije. Na meksičke pogone za sklapanje ili "maquiladora" nailazi se u čitavom graničnom pojasu, u gradovima kao što su Tiuana, Nogales, Ciudad Huarez i Nuevo Laredo. Maquiladora proizvode gotove proizvode, poluproizvode i delove gotovo isključivo za tržište SAD. Mnoge firme iz SAD su se premestile u Meksiko tokom osamdesetih i početkom devedesetih godina, kako bi iskoristile mnogobrojnu, produktivnu i slabo plaćenu radnu snagu, a da i ne govorimo o nepostojanju uvoznih dažbina i ograničenja vezanih za robu koja se proizvodi u Meksiku i vraća direktno u Sjedinjene Države. Maquiladora pogoni za sklapanje su sada sastavni deo dobro integrisanih proizvodnih mreža kompanija Ford, General Electric, IBM, Nissan, Sony i drugih.

Fabrike Maquiladora su u prvom redu rezultat eksternog delovanja, kao i potražnje u SAD, blizine tržištu SAD i proizvodnog okruženja Meksika koje ima ultra-niske troškove. Najveći benefit od maquila fabrika imaju multinacionalne korporacije koje su iz SAD (South, 1990.).¹²

Korporacijske strategije relociranja često podrazumevaju premeštanje u regione za koje je poznato da omogućuju prednosti u vidu smanjenja troškova proizvodnje. Odluku o promeni lokacije firma shvata kao strategiju preživljavanja u pokušaju da pronađe inovativne načine postizanja konkurentnosti i povećanja marže profita. Dok

¹¹ Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>

¹² <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

premeštanje proizvodnih objekata ostavlja mogućnost da neke poslovne jedinice nastave da funkcionišu, zatvaranje fabrika u regionima sa razvijenom proizvodnjom u centralnim privredama deluje razarajuće na lokalnu privredu koja gubi industriju i radna mesta. Relociranje takođe predstavlja niz problema za same firme, koje pokušavaju da upravljaju međunarodnom i geografski velikom mrežom proizvodnje. U mnogim slučajevima, relociranje dovodi do nepredviđene neefikasnosti i skrivenih troškova koji mogu da anuliraju svaku korist od relociranja. To naročito važi za firme u tekstilnoj industriji, industriji odeće i industriji elektronskih uređaja, gde se premeštanje često obavlja kao reakcija na razliku u ceni rada.

Off-shore proizvodna baza sa niskom cenom rada povećava troškove prevoza i carinske troškove firme. Takođe može da stvori skrivene troškove, kao što je povećan problem sa kontrolom kvaliteta, dugo i skupo pravljenje inventara u toku procesa i dugo vreme reagovanja u koordinaciji između projekatata i fabrike ili između fabrike i stanja na terenu. (Magaziner i Reich, 1985.).

”Značaj nekih skrivenih troškova umanjen je uvoženjem fleksibilne prakse **proizvodnje “tačno na vreme” (just-in-time – JIT)** – *procesa kontrole proizvodnje i inventara u kojem sirovine, isporuke i/ili proizvodi dolaze do dobavljača i potrošača na predviđenim odredištima tačno u vreme kada su potrebni*. JIT proizvodnja ne samo da je smanjila potrebu da se prave skupi ili obimni inventari, već je gotovo eliminisala kašnjenja u proizvodnji i distribuciji. Takođe, JIT proizvodnja je na najmanju moguću meru svela zastoje u proizvodnim sistemima i gubitke vezane za neproduktivan kapital. Ovaj pristup promenio je prirodu međunarodne konkurencije, budući da dobavljači i proizvođači postaju sve više svesni značaja vremena i isporuke na globalnom tržištu, gde su i prostor i vreme novac.”¹³

JIT model je sa uspehom prihvaćen u japanskim mrežama proizvodnje, gde operacije zahtevaju fleksibilnu i tačnu isporuku delova od strane dobavljača. JIT proizvodnja na više načina pomaže u “reinternalizaciji” firmi u centralnim privredama. Međutim, skrećemo pažnju na činjenicu da se funkcije ne vraćaju natrag u firmu, već se nalaze unutar mreže proizvodnje koja brzo reaguje i koja je vertikalno integrisana. Zbog toga problemi unutar mreže mogu da naškode individualnim proizvođačima ili

¹³ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

fabrikama. Primera radi, u slučaju da radni spor dovede do nepredviđenog štrajka u objektu koji je glavni dobavljač delova u regionu, prekid rada može da dovede do problema u čitavoj mreži proizvodnje. Neorganizovani štrajkovi lokalnih ogranaka sindikata United Auto Workers u fabrikama za proizvodnju delova za automobile u SAD uglavnom dovode do kašnjenja u sklapanju u drugim pogonima kada se jednom prekine protok delova.

JIT proizvodnja može da se shvati kao sistem kontrole inventara i protoka koji se oslanja na poverenje i pozudanost dobavljača u okviru mreže proizvodnje.¹⁴ Kako su dobavljači unutar mreže postali geografski rašireni i kako mreže proizvodnje postaju globalne, firme su sve osetljivije na prekide u sistemu proizvodnje i isporuke i na radne sporove. Povećani rizik koji za sobom povlači oslanjanje na spoljne dobavljače naveo je mnoge firme da internalizuju proizvodnju nekih delova ili da sklope podugovore sa pouzdanim izvorima. Japanci, na primer, prenose čitavu mrežu proizvodnje na strano tlo, pored toga što lociraju firme u regionima u kojima gotovo da ne postoji organizovan radnički pokret. Ovakva strategija lociranja garantuje efikasnost JIT sistema putem korišćenja dobavljača unutar grupe preduzeća.

3. EKONOMIJA NR KINE

3.1. Ekonomija NR Kine

Napredak NR Kine kao ekonomske sile zasniva svoje početke na reformama u oblasti ekonomije. Kineska ekonomija je pre ovih reformi, bila ekonomija planski orijentisana, više sovjetskoga tipa, a izvršila je reforme u pravcu mešovite ekonomije, koje imaju više karakteristika tržišne ekonomije. Poljoprivreda kolektivnog karaktera zamenjena je privatizacijom, gde su lokalna vlast i direktori fabrika imali veću odgovornost, i gde je otvaranje znatnog broja privatnih firmi malog obima bilo odobravano. U isto vreme, strane investicije su podsticane velikim brojem ekonomskih

¹⁴ Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>

i političkih mera. Rezultat ovih promena bio je da kineska ekonomija postane mešovita, a Kina 2001. bude član Svetske trgovinske organizacije.

Zakoni po pitanju investiranja su uveliko povoljniji u pet specijalnih ekonomskih zona koje imaju za cilj da te zone budu privlačne za kapital iz inostranstva. Ekonomske zone ovog tipa su doživele ekspanziju u velikim kineskim gradovima i to između ostalih Šangaj i Peking, što je uticalo da se bruto domaći proizvod poveća 6 puta u odnosu na ranije godine. U Kini je zabeležena stopa rasta koja velike brzine u odnosu na druge zemlje, pa je u odnosu na pokazatelje drugih njen prosečni rast u godini BDP-a 9,4% gledajući poslednjih 25 godina.¹⁵

Završetkom 2005. godine, Kina postaje ekonomija sveta četvrta po redu po svom ukupnom BDP-u, a druga na planeti po BDP-u kada se gleda paritet kupovne moći. S obzirom da Kine ima veliki broj stanovnika, BDP u Kini po jednom građaninu a po paritetu kupovne moći iznosi 6.100 \$, što iznosi 1/6 američkog.¹⁶

Kina je vremenom došla u status proizvođača koji ima vrlo niske troškove. S obzirom da je dug vremenski period ravnala kurs svoje valute (juan) u odnosu na dolar, javile su se zamerke da je upravo to uzrok prevelikog suficita, koji je prisutan u Kini u oblasti trgovine i to sa skoro svim državama sa izuzecima Južne Koreje i Tajvana.¹⁷

U vremenskom periodu počevši od 21. jula 2005. godine, kurs kineske valute (juana) počeo je da "pliva", a država sinhronizuje poreski sistem koji je pre toga favorizovao kompanije koje se bave izvozom, što je bila velika promena u odnosu na poresku politiku koja je do tada vođena.¹⁸

Područja obala Kine u odnosu na unutrašnjost zemlje znatno su bogatija, što nije mali problem za privredu a daje jake potencijale za destabilizaciju, pa je s obzirom na to, kineska Vlada poslednjih godina inicirala brojne podsticaje i projekte, kako bi se pružila pomoć oblastima unutar zemlje, i ekonomski ojačale strukture i privreda u odnosu na područja koja su na obalama vidno boljeg ekonomskog položaja i dinamike razvoja.¹⁹

¹⁵ <http://uvozizkine.com/narodna-republika-kina>

¹⁶ <http://uvozizkine.com/narodna-republika-kina>

¹⁷ <http://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%9A%D0%B8%D0%BD%D0%B0>

¹⁸ <http://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%9A%D0%B8%D0%BD%D0%B0>

¹⁹ <http://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%>

Svi ovi navedenih elementi razvoja ekonomije u Kini rezultovali su povećanjem životnog standarda, dok je kumulativan broj ljudi koji žive u siromaštvu znatno smanjen. NR Kina suverena je u 22 svoje provincije, dok Tajvan predstavlja 23 provinciju. Dalje, možemo navesti i autonomne oblasti (5), regione (4), kao i specijalne administrativne regije (2) sa velikim opsegom autonomije. Ove oblasti se nazivaju zajedničkim imenom kontinentalna Kina osim Mak-a i Hong Konga.²⁰

PRIVREDNI POKAZATELJI	
Prirodna bogatstva:	Ugalj, ruda gvožđa, nafta, prirodni gas, antimon, magnezijum, molibden, vanadijum, magnetit, kalaj, aluminijum, volfram, olovo, cink, uranijum, hidro potencijal (najveći u svetu)
Izvoz:	1.465.000 mlrd USD (2008.)
Glavni izvozni proizvodi:	Elektro i ostale mašine, oprema za obradu podataka, odeća, tekstil, gvožđe i čelik, optička i medicinska oprema
Uvoz:	1.156.000 mlrd USD (2008.)

Izvori : CIA

81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE
%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B0_%D0%9A%D0%B8%D0%BD%D0%B5

²⁰ <http://uvozikine.com/narodna-republika-kina>

PRIVREDNA SARADNJA Republike Srbije i Narodne Republike Kine			
Izvori: RS Republički zavod za statistiku			
IZVOZ iz R. Srbije u NR Kinu:	5.800.000 USD (2008.) 7.800.000 USD (I – IX 2009.)	IZVOZ iz Beograda u NR Kinu:	548.837 USD (2008.) 431.477 USD (I – XI 2009.)
Proizvodi koje R. Srbija izvozi u NR Kinu:	Poljoprivredni proizvodi, prehrambeni proizvodi, pića i duvan, proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda, prerada kože i proizv. predmeta od kože, proizvodnja papira, izdavanje i štampanje, proizvodnja hemijskih proizvoda i vlakana, proizvodnja proizvoda od gume i plastike, proizvodnja proizvoda od ostalih minerala, proizvodnja metala i metalnih proizvoda, proizvodnja ostalih mašina i uređaja, proizvodnja električnih i optičkih uređaja, proizvodnja saobraćajnih sredstava, ostala prerađivačka industrija		
UVOZ u R. Srbiju iz NR Kine:	1.829.200.000 USD (2008.) 841.700.000 USD (I – IX 2009.)	UVOZ u Beograd iz NR Kine:	1.167.930.704 USD (2008.) 744.360.144 USD (I – XI 2009.)
Proizvodi koje R. Srbija uvozi iz NR Kine	Poljoprivredni proizvodi, šumarstvo, ribarstvo, vađenje ostalih sirovina i materijala, vađenje energetskih sirovina, prerada drveta i proizvodi od drveta, proizvodnja papira, izdavanje i štampanje, proizvodnja koksa i derivata nafte, Proizvodnja hemijskih proizvoda i vlakana Proizvodnja proizvoda od gume i plastike, Proizvodnja električnih i optičkih uređaja, Proizvodnja saobraćajnih sredstava, Prehrambeni proizvodi, pića i duvan, Proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda, Prerada kože i proizv. predmeta od kože		

str. 6

http:

[//www.fxserbia.net/novosti/kina-do-2020.-br.-1-u-svetskoj-ekonomiji.html](http://www.fxserbia.net/novosti/kina-do-2020.-br.-1-u-svetskoj-ekonomiji.html)

3.2. Budućnost kineske ekonomije

Privreda u svetu bi do kraja dvadesetih godina ovog veka mogla da se podeli na tri velika bloka država, gde bi najjači ekonomski mogli da budu Istočna međunarodna ekonomska zajednica, sa vođstvom Kine, i to po proceni eksperata Svetskog ekonomskog foruma (SEF).²¹

Eksperti SEF-a su akcentovali u analizi, na godišnjem skupu vodećih svetskih ekonomista i političara Davosu koji se tradicionalno održava, da se ne može isključiti da tokom razdoblja koje je pomenuto i ne bude ekonomskih blokova koji su najavljeni, gde bi u tom slučaju svaka država morala samostalno da vodi bitku sa privrednim i drugim problemima. Svetska ekonomska kriza koja je trenutno u toku, može, prema

²¹ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/42139/Kina+do+2020.+lider+svetske+ekonomije+++html>

"najgorem" scenariju kako su predvideli eksperti SEF-a, da se pogorša nizom prirodnih katastrofa, kao i sukobima vojne prirode za prevlast nad preostalim zalihama nafte i prirodnog gasa u svetu.²²

Specijalisti SEF-a ocenjuju da je tokom protekle dve decenije u svetu vladala makroekonomska stabilnost, ali da je vreme prosperiteta prošlo, jer je i to uspešno razdoblje samo po sebi prouzrokovalo krizu. Puna sloboda koju su u proteklih 20 godina uživala svetska finansijska tržišta na kraju je, kako ocenjuju stručnjaci SEF-a, dovela do teških finansijskih problema, jer su se kompanije zaduživale daleko iznad realnih mogućnosti, doprinevši tako pojavi najveće kreditne krize počevši od vremena "Velike depresije", početkom treće decenije veka koji je iza nas. Zemlje koje su najmanje razvijene suočiće se u budućnosti, bližoj ili daljoj, po ekspertima u Davosu, sa vrlo jakim odlivom kapitala, velikom inflacijom, značajnim obezvređivanjem vrednosti nacionalnih valuta, takođe i mnogim drugim ekonomsko-političkim problemima. Zemlje koje su razvijene će u narednoj deceniji biti vrlo ugrožene, a po analizama eksperata iznetim u Davosu, postoji mogućnost je da se tokom tog perioda dogode četiri scenarija u razvoju krize. Prvi scenario predviđa podelu sveta na tri ekonomska bloka: Demokratski trgovinski savez na čelu sa SAD, grupaciju zemalja zone evra, kao i Istočnu međunarodnu ekonomsku zajednicu, sa Kinom kao predvodnikom. Realna privredna moć bi se preselila, u slučaju realizacije prvog scenarija daljeg razvoja svetske ekonomije, na istok planete, a SAD bi izgubile, pre nego što se do sad verovalo, status vodeće globalne sile. Prirodna posledica nove situacije na svetskoj ekonomskoj sceni bi bilo slabljenje uticaja dolara koji ne bi bio više rezervna svetska valuta. Smanjio bi se, takođe, značaj evra, predviđaju stručnjaci SEF-a.²³

Drugi scenario predviđa, između ostalog, da razvijene zemlje Zapada osmisle valjanu reformu globalnog finansijskog sistema kako bi se izbegle nove krize. Realizacija drugog scenarija predviđa da se postigne nov sporazum o pravilima igre u svetskim finansijama (Breton Vuds II), u okviru koga bi se osnovao i Međunarodni fond za finansijsku stabilnost, kao zamena za postojeći i, prema mnogim stručnim ocenama, prevaziđeni Međunarodni monetarni fond.

²² <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/42139/Kina+do+2020.+lider+svetske+ekonomije+++html>

²³ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/42139/Kina+do+2020.+lider+svetske+ekonomije+++html>

Treći scenario budućih globalnih ekonomskih kretanja je krajnje pesimističan jer predviđa potpunu podelu sveta, u kome neće biti nikakvih zajedničkih blokova i institucija. Svaka zemlja bi, u toj varijanti, morala da se samostalno pobrine o sebi, što znači da bi do maksimuma ojačao ekonomski državni dirigizam, a uz već postojeće teške finansijske probleme došlo bi, usled borbe za preraspodelu svetskih sirovina, do porasta međunarodne napetosti pa čak i vojnih sukoba. Četvrti scenario budućih globalnih ekonomskih događanja je, međutim, sušta suprotnost trećem jer je, kako su primetili izveštači iz Davosa, "neumereno optimističan". SAD bi prema tom "bajkovitom" scenariju uspešno prebrodile sadašnju veoma tešku privrednu krizu, dok bi zemlje grupacije BRIK (Brazil, Rusija, Indija, Kina) takođe uspele da se izbore sa ekonomskim zastojem i prihvate rad zajedničkih međunarodnih finansijskih institucija kao najbolji lek za prevladavanje teškoća. U takvoj varijanti realna privredna moć bi opet bila na strani takozvanih brzo rastućih ekonomija.²⁴

Na osnovu svega što su ekonomisti SEF-a predložili učesnicima foruma u Davosu teško je, ipak, preciznije reći šta će se zaista dogoditi u svetskoj privredni tokom narednih desetak godina. Jedan od glavnih zaključaka velike većine učesnika ovogodišnjeg skupa u Davosu je, međutim, bio da se svetska ekonomija znatno izmenila i da je u tom procesu razvijeni Zapad već izgubio pređašnje potpuno dominantne pozicije.²⁵

Predviđa se da će NR Kina biti svetska ekonomija najvećeg obima, ne kako se prognoziralo - 2041. godine, kako se pretpostavilo već "mnogo pre toga", i to 2027. godine, po navodu dnevnik "Ivining standard" iz Velike Britanije, pozivajući se na procenu vodećih ekonomista finansijske organizacije "Goldman Saks".²⁶

Podaci koje navodi "Goldman Saks" impliciraju da je kineski BDP u rastu gledano za vremensko razdoblje 2001-2008. godine okvirno tri puta, na količinu od 4,3 biliona dolara, što dalje ukazuje da je zemlja sa najvećim brojem stanovnika na svetu i po snazi ekonomije broj tri na planeti, i to u vrlo maloj razlici u odnosu na Japan.²⁷

²⁴ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/42139/Kina+do+2020.+lider+svetske+ekonomije+++html?email=yes>

²⁵ <http://www.fxserbia.net/novosti/kina-do-2020.-br.-1-u-svetskoj-ekonomiji.html>

²⁶ <http://www.fxserbia.net/novosti/kina-do-2020.-br.-1-u-svetskoj-ekonomiji.html>

²⁷ <http://www.vibilia.rs/srpski/izvestaj/0508/Kina%202027.pdf>

Američka investiciona banka je proračunala pored svih ovih navedenih podataka, da je Kina u toku 2009. godine ostvarila BDP od 5,4 biliona dolara, ili za 1,1 bilion veći u odnosu na prethodnu godinu.²⁸

Jedna skupina ekonomista iz SAD, je 2008. godine proračunala da postoji mogućnost da Indija i Kina do 2050. godine mogu da budu glavne ekonomije u svetu, i to ispred SAD, Japana, Rusije i Brazila. BDP Sjedinjenih američkih država koji je iznosio četrnaest biliona dolara 2009. godine, gde ulaze sva dobra koja su proizvedena kao i obavljene usluge, iznosio je tri i po veći iznos nego što je to bilo u NR Kini.²⁹

S obzirom na činjenicu da stopa privrednog rasta u NR Kini prelazi 8 procenata, a u Americi postoji negativno očekivanje u ekonomskoj ekspanziji, ova razlika iznosa BDP -a u Kini i SAD trebalo bi da bude znatno manja.³⁰

²⁸ <http://www.vibilia.rs/srpski/izvestaj/0508/Kina%202027.pdf>

²⁹ http://www.b92.net/biz/vesti/svet.php?yyyy=2009&mm=11&dd=18&nav_id=393332

³⁰ http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2009/08/090820_tadic_china.shtml

4. KLJUČNI ELEMENTI SPOLJNE POLITIKE SRBIJE

Gororeći o strategiji spoljne politike bilo koje zemlje, imamo obično u vidu opredeljivanje za neke bazične ciljeve, izgradnju hijerarhijskog sistema ciljeva praćenih odgovarajućim instrumentima za njihovo sprovođenje.³¹

„Može se govoriti o tri suštinske vrste determinanti u vezi sa međunarodnim okruženjem, društvenim sistemom zemlje u pitanju, karakteristikama vodećih ličnosti, specijalno u onim sistemima gde ličnosti imaju uticaj na kreiranje spoljne politike. U našoj teoriji, Prof. Stojković je uveo i četvrtu grupu determinanti istorije koja u našem slučaju ima veliku ulogu. Uticaj događaja iz prošlosti na događaje u savremenom trenutku što u slučaju Balkana jedan sklop takvih determinanti čini relevantnim. Stoga se u razmatranju determinanti spoljne politike Srbije moraju uzeti u obzir ove četiri grupe: međunarodno okruženje, unutrašnji društveni sistem, istorijski i ideosinkratički činioci.

Ideosinkratički činioci su sklop raznih ličnih, psiholoških, karakternih i ideoloških osobina karakterističnih za ličnosti koje kreiraju politiku tipično u sistemima kao što je američki u liku predsednika SAD.

Istorijske determinante spoljne politike Srbije - dva elementa i te kako važna danas - utvrđivanje granica posle Prvog svetskog rata što većini ljudi deluje kao završen proces pa samim tim i ne može da ima savremene posledice i bude istorijska determinanta. Od raspada SFRJ od 1991. godine u nekim susednim zemljama dolaze do izražaja tendencije javno ispoljene, ne od strane političara, već od strane istoričara, publicista, novinara da se preispituju granice utvrđene posle Prvog svetskog rata. U Mađarskoj, pisac Ćurka i pokret 64 županije otvoreno postavljaju pitanja revizije Trijanonskog sporazuma. Postojala je i ideja da je on zaključen sa Jugoslavijom koja više ne postoji, pa time i ne važi u odnosima sa Srbijom.

U Bugarskoj se čuju žalopojke o izgubljenim zapadnim provincijama. To nisu aktivni činioci i ne utiču na odnose sa Srbijom jer Vlade ovih zemalja to nisu prihvatile, ali nije isključeno da bi se jednog dana ova pitanja mogla otvoriti. Jedina država sa

³¹ Izlaganje prof. Dr Iva Viskovića u svojstvu moderatora prvog panela konferencije „Elementi strategije spoljne politike Srbije - Politički i ekonomski aspekti“, održane 28-29. maja 2008.

kojom je to pitanje otvoreno jeste Albanija, a ono što nije bilo sporno u tadašnjim pregovorima, pitanje Kosova, jeste danas (tada je važno bilo pitanje Skoplja, Skadra, Ulcinja, Ohrida, Struge i Debra). Drugi sklop determinanti jesu karakteristike ispoljene u raspadu Jugoslavije, a to je utvrđivanje novih granica. „³²

U svetu se raspravlja danas o strukturi međunarodnih odnosa i da li postoji monopolarni ili multipolarni svet što treba ozbiljno razmotriti jer je to od velike važnosti za određenje spoljne strategije zemlje.³³

„Pitanje evropskih integracija je bilo glavno strateško pitanje zemlje do sada, jer se u poslednjih nekoliko meseci to javno osporava, a ukoliko sastav vlade bude drugačiji može se desiti da bude i osporen. Činjenica je da Srbija spada u takozvane male zemlje. Mi imamo sećanje na bivšu Jugoslaviju koja je 80-ih godina bila 27. u svetu po veličini teritorije i 28. po broju stanovnika. Da li je u novim okolnostima geopolitički značaj Srbije promenjen i da li je došlo do bitne razlike između geografskog položaja zemlje koji je i te kako značajan, posebno saobraćajni značaj, i gubljenje nekadašnjeg geopolitičkog položaja koji je predstavljao važan činilac u strateškim odnosima u Evropi. Većina teoretičara se slaže da Srbija više nema takav geopolitički položaj kakav je nekada imala Jugoslavija, ali postoje i oni koji smatraju da i dalje imamo relevantan položaj, ako ne na evropskom nivou, onda na Balkanu.

Društveni sistem je uz nekadašnji geopolitički položaj SFRJ, bio druga osnovna determinantna spoljne politike nesvrstane Jugoslavije. Specifičnost društvenog sistema je tražila i specifičnost spoljne politike. Sada imamo nekoliko stvari koje su bitno različite od nekadašnjeg perioda. Nema posebnosti karaktera društvenog uređenja kakvo je bilo onda u vreme SFRJ - samoupravnog socijalizma koji se razlikuje od istoka i od zapada, ali postoje druge stvari koje su se pojavile i koje bi morale biti uzete u obzir pri određenju spoljne strategije Srbije. Mi imamo vrlo nepovoljne karakteristike vezane za društvenu strukturu i ekonomski sistem. Imamo stagnaciju broja stanovnika, iseljavanje, nedovoljno obrazovnu strukturu za vođenje jedne moderne države i politike; imamo sve starije stanovništvo što je nepovoljno iz odbrambenih i ekonomskih razloga i nema bitnih pomaka na tom planu. To je limitirajući činilac za opcije naše

³² Izlaganje prof. Dr Iva Viskovića u svojstvu moderatora prvog panela konferencije „Elementi strategije spoljne politike Srbije - Politički i ekonomski aspekti“, održane 28-29. maja 2008.

³³ <http://sr.wikipedia.org/sr-el/%D0%9A%D0%B8%D0%BD%D0%B0>

spoljne politike. Imamo zastarelu društvenu strukturu socijalnih slojeva sa veoma brojnim seoskim i poljoprivrednim stanovništvom što utiče i na njihove zahteve, viđenje interesa zemlje, potrebe koje se iskazuju kroz spoljnu politiku na mogućnost stvaranja jedne moderne, savremene spoljnopolitičke strategije.’’³⁴

Element koji je ovde ključan je multinacionalnost koja nije negativna po svojoj strukturi, ali u okolnostima Srbije, što nije povoljno, zbog negativnih zbivanja na Balkanu, postaje opterećujući faktor a ne pozitivan činilac u politike prema drugim državama. Ideja još 50-ih godina o nacionalnim manjinama kao mostu saradnje sa državama koje su u susedstvu, još uvek nije realizovana iz razloga što su one više problem nego most za kooperaciju. Ekonomski sistem ima odlike nepovoljne ekonomske strukture, što je uveliko udaljeno od razvijene postindustrijske privrede, a još uvek postoji dominacija primarnog i sekundarnog sektora, vrlo loš tercijarni sektor, a baš jak tercijarni sektor je osobina društava koja su razvijena.³⁵

„Ideosinkratički činioci utiču na spoljnopolitička opredeljenja u zemlji, a nemamo naučnu studiju koja bi to potvrdila i samo nagađamo kakvi su stavovi građana - od kraja 70-ih godina spoljnopolitička oblast nije predmet naučnih istraživanja. Imamo sukob dva mentaliteta, dva pristupa životnim i međunarodnim pitanjima. Tradicionalno-kolektivističko shvatanje dosta tipično za društveni život u Srbiji sa modernim-liberalističkim shvatanjem koje se sukobljava sa nasleđenim stereotipima, šemama. To je poslednjih 150 godina prisutno u Srbiji - sukob tradicionalizma i modernizma - jedna od determinanti koje utiču na spoljnu politiku. Nedorečenost političkih opcija, tj. kada čitamo programe partija retko ćemo pogoditi o kojoj se stranci radi, zbog kontradiktornih delova. U programu levo orjentisanih stranaka je čak bilo liberalnih stavova i u programima desnice, vrlo levih shvatanja - imamo konfuziju koja utiče da ni ljudi koji se bave politikom ne mogu da imaju koherentnu svest u političkom smislu. Lične karakteristike političkih lidera - sistem bicefalni - kohabitacije dovodi do

³⁴ Izlaganje prof. Dr Iva Viskovića u svojstvu moderatora prvog panela konferencije „Elementi strategije spoljne politike Srbije - Politički i ekonomski aspekti“, održane 28-29. maja 2008.

³⁵ Izlaganje prof. Dr Iva Viskovića u svojstvu moderatora prvog panela konferencije „Elementi strategije spoljne politike Srbije - Politički i ekonomski aspekti“, održane 28-29. maja 2008.

toga da se lične ambicije predsednika ili premijera (njihov sistem vrednosti može biti takođe relevantan) ispoljavaju u formiranju spoljne politike.’’³⁶

4.1. Trendovi i situacija u oblasti ekonomsko-finansijskih relacija države Srbije sa drugim zemljama

Zbog raspada zemlje, ratova u neposrednom okruženju, procesa dezinvestiranja, a naročito sankcija Saveta bezbednosti i vazdušne agresije NATO – situacija u oblasti ekonomsko-finansijskih relacija države Srbije sa drugim zemljama se dramatično pogoršavalo u periodu 1990-1999. godina. Ono se simbolično poboljšalo u 2000. godini, ali je i u toj godini bilo dramatično. U 2000. godini robni izvoz je iznosio samo 28,6% izvoza iz 1990. godine, a ako se isključi izvoz u nove države nastale na tlu SFRJ, on je u 2000. godini dostigao samo oko 22% izvoza iz 1990. godine. Izvoz komercijalnih usluga je sa milijardu i 662 miliona, koliko je iznosio u 1990. god. u 1999. pao na samo 358, a 2000. god. je iznosio samo 421 milion dolara, tj. bio je gotovo četiri puta manji nego 1990. Uz to, trebalo bi naglasiti da je u sferi usluga (izvoz) u 2000. godini bio uključen i izvoz u državama nastale nakon raspada SFRJ, pa bi njegovim isključivanjem slika bila još nepovoljnija. Dodajmo suficit u razmeni usluga, koji je 1990. godine iznosio čak 999 mili-ona dolara, dok se u 1999. sveo na samo 116 miliona dolara i 141 milion dolara u 2000. godini.³⁷

“Iako su strani kreditori jednostrano prekinuli finansijske odnose sa SR Jugoslavijom, oni su sistematski knjižili kamate na kredite date Srbiji i Crnoj Gori, pa je zbog toga spoljni dug Srbije od oko 6 milijardi, koliko je iznosio u 1990. god, do kraja 2000. godine dostigao 10,83 milijarde dolara i s obzirom na činjenicu da je izvoz roba i usluga bio vrlo nizak, SR Jugoslavija, odnosno Srbija je bila među desetak najzaduženijih zemalja.

³⁶ Izlaganje prof. Dr Iva Viskovića u svojstvu moderatora prvog panela konferencije „Elementi strategije spoljne politike Srbije - Politički i ekonomski aspekti”, održane 28-29. maja 2008.

³⁷ Mirjana Petković, Ana Aleksić * HUMAN DIMENSION OF STRATEGIC PARTNERSHIPS Publications, 00133264, 2004

Vlada formirana u proleće 2001. godine je, po svemu sudeći, silom ili milom, nezvanično prihvatila koncept reformi koji je bio u skladu sa tzv. „Všingtonskim sporazumom”.³⁸

Od 2001. sistematski sam dokazivao da će primena tog modela u slučaju Srbije imati znatno više negativnih nego pozitivnih efekata, pa sam se često zalagao i za njegovo napuštanje, ali to nije imalo nikakav efekat.³⁹ Od kraja 2001. godine autor je dokazivao da će primena tog modela kao posledicu rezultovati previsoki rast uvoza, slabo stimulisanje izvoza, povećanje spoljnotrgovinskog i smanjenje tekućeg platnog deficita i dinamičan rast spoljnog duga.⁴⁰ S druge strane, MMF, Svetska banka, OECD, Evropska banka za obnovu i razvoj, Savezno ministarstvo za ekonomske odnose, Ministarstvo za ekonomske odnose Srbije sa inostranstvom, Narodna banka Jugoslavije, Narodna banka Srbije i niz zvaničnika su sistematski, iz godine u godinu, obećavali, planirali, i projektovali, kako za SRJ, tako i za Srbiju brži rast izvoza od uvoza, smanjenje ili blag rast spoljnotrgovinskog i deficita tekućih transakcija sa inostranstvom, blag rast pa čak i smanjenje spoljnog duga.⁴¹ Kao ilustraciju, navedimo da je tadašnji potpredsednik i ministar za ekonomske odnose u Vladi SR Jugoslavije, prof. dr Miroljub Labus 2001. godine izjavio da će se nakon sporazuma sa Pariskim i Londonskim klubom o otpisu 2/3 spoljnog duga SRJ, on svesti na samo 7 milijardi dolara”.⁴²

”U prva tri meseca 2008. godine, deficit je, u odnosu na isti period prethodne godine, dodatno povećan za čak 46,8% i ako se takav rast ostvari u celoj godini, on bi

³⁸ Vašingtonski sporazum je sklopljen krajem 80-tih godina prošlog veka između MMF, Svetske banke, Američke administracije i predstavnika najvažnijih zemalja Latinske Amerike o svim bitnim elementima ekonomske politike tih zemalja kojom bi se, verlovalo se, omogućio njihov dinamičan privredni rast i povećanje sposobnosti servisiranja ogromnih spoljnih dugova. Na žalost, taj model se nije pokazao uspešnim, a drastično se iskompromitovao u slučaju Argentine. Pojavom zemalja u tranziciji i njima je on, najčešće nametan, nije prihvatio taj model i postigao je bolje privredne performanse od onih koji su ga praktikovale.

³⁹ M. Kovačević, a) „Efekti postojeće politike valutnog kursa i liberalizacije uvoza”, Ekonomski anali, tematski broj januar 2001; b) „Nužnost napuštanja dosadašnjeg koncepta ekonomske politike” Ekonomski anali, tematski broj, decembar 2002.

⁴⁰ <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2011/0025-85551101160H.pdf>

⁴¹ Pregled većine tih planova, i projekcija daje se u: a) „Stanje i perspektive privrede Srbije” objavljen u Zborniku Stanje i perspektive privrede Srbije, izdanje Institut ekonomskih nauka, Beograd 2006. i b) „Aktuelni problemi ekonomsko-finansijskih odnosa Srbije sa inostranstvom”, Ekonomski anali, tematski broj, jun 2007.

⁴² M. Labus, „Elementi ekonomske politike u 2002. godini”, Ekonomski anali, tematski broj, januar 2002, str. 21-22

dostigao enormnih oko 10,5 milijardi dolara. Dodajmo da je spoljni dug krajem 2005. godine iznosio oko 19,6 milijardi dolara, a da je i pored prevremenog vraćanja duga MMF i Svetskoj banci u zbirnom iznosu od preko milijardu i dvesta miliona dolara i otpisa od oko 650 miliona duga prema Pariskom klubu (početkom 2006. g.), i oko 130 miliona dolara od strane Italije, spoljni dug Srbije krajem marta, kao što smo napomenuli, dostigao 28,385 milijardi dolara, tj. bio je gotovo 50% veći nego krajem 2005. godine. Istina, rast tih deficita i spoljnog duga nastao je zbog obračuna i sve slabijeg dolara.’’⁴³

Međutim, i preračunavanjem svih transakcija sa inostranstvom u evru takođe je očigledan vrlo dinamičan rast i ovih deficita i spoljnog duga. Na primer, preračunavanjem izvoza, uvoza robe i usluga, tekućih transfera i drugih manje važnih transakcija u evro vidi se da je spoljnotrgovinski deficit u prošloj godini bio za 49,8% veći nego 2005. godine, a deficit tekućih transakcija sa inostranstvom za čak 176,6% veći nego pre dve godine.⁴⁴ Ili, vrednost spoljnog duga krajem prošle godine je iznosila 17,789 milijardi evra, tj. bilaje za 36,17% veća nego krajem 2005. godine. Dodajmo da je u prva tri meseca spoljnotrgovinski deficit, obračunat u evrima, je bio 4,26 puta veći nego 2000. godine, a u prva tri meseca tekuće 2010. godine, bio za 22,9% veći nego u istom periodu 2009. godine.⁴⁵

Pored svih vrlo neprijatnih cifara datih u tabeli, sumornu sliku vrlo teškog stanja u sferi ekonomsko-finansijskih odnosa Srbije sa inostranstvom upotpunjuju i sledeći podaci:

a) Pored ogromnog deviznog priliva od preko 106 milijardi dolara koji se slio na područje Srbije u periodu od početka 2001. god, pa do kraja 2007. godine, kvalitet komparativnih prednosti je i dalje vrlo skroman i po kriterijumima Svetskog ekonomskog foruma Srbija se u 2007. godini u tom domenu nalazila tek na 110 mestu (od 131 zemlje). Njene komparativne prednosti se i dalje zasnivaju na niskim troškovima rada, niskim cenama električne energije, niskim cenama zemljišta i drugih lokalnih resursa. Drugim rečima, Srbija nije uspela da kreira kvalitetnije komparativne

⁴³ M. Labus, „Elementi ekonomske politike u 2002. godini“, Ekonomski anali, tematski broj, januar 2002, str. 21-22

⁴⁴ Kvartalni monitor, septembar-decembar 2007, str. 39, Izdanje Fonda za razvoj ekonomske nauke, Beograd, mart, 2008.

⁴⁵ Saopštenje Republičkog zavoda za statistiku, br. 116 od 30. 04. 2008.

prednosti, pa je posledica toga da u njenom izvozu dominiraju radno-intenzivni i resursno-intenzivni proizvodi čije su cene na svetskom tržištu, po pravilu, vrlo niske, i sem izvoznica nafte, druge zemlje koje imaju sličan kvalitet komparativnih prednosti i sličnu strukturu izvoza uglavnom imaju stagnaciju ili, eventualno vrlo spor rast BDP.

''b) Uprkos ogromnom deviznom prilivu, Srbija pada ako se posmatra lista po konkurentnosti privrede po Svetskom ekonomskom forumu i u prošloj godini je bila u „trećoj ligi“, tj. na tek 91 mestu (dok je u 2005, zajedno sa Crnom Gorom bila na 85 mestu).⁴⁶

v) Kao posledica prethodno navedenog, po relativnoj veličini izvoza prema BDP, Srbija je u 2006. godini, po podacima Svetske banke, bila na tek 113 mestu (od 131 zemlje).''⁴⁷

Po toj statistici, njen izvozni koeficijent odnosno kvantitativni odnos vrednosti izvoza robe i usluga iznosio je u 2006. godini samo 21,3%, dok su odgovarajuće veličine iznosile za: Belgiju 85,7%, Irsku 84,7%, Estoniju 79,8%, Mađarsku 78,0%, Mongoliju 76,1%, Češku Republiku 75,3%, Vijetnam 71,3%, Bugarsku 65,3%⁸ itd.

''d) Izvoz proizvoda i usluga po jednom stanovniku Srbije iznosio je 2006. godine 1.170, a u 2007. godini oko 1.570 dolara, dok su odgovarajuće veličine za 2006. godinu iznosile u: Belgiji 41.436, Irskoj 34.442, Holandiji 33.024, Norveškoj 33.522, Danskoj 26.759, Švajcarskoj 26.413, Australiji 24.300 itd.''⁴⁸ Slika je nešto povoljnija ako se Srbija poredi sa zemljama u tranziciji, ali je, i pored toga, vrlo nepovoljna, pogotovu u poređenju sa najuspešnijim. Naime, u 2006. godini Srbija je imala robni izvoz po stanovniku od samo 870 dolara, dok su odgovarajuće veličine iznosile za: Sloveniju 9.616, Češku Republiku 8.628, Slovačku 7.721 dolara, a samo su od evropskih zemalja u tranziciji manji izvoz po stanovniku imale Crna Gora (861) i Albanija (228). U 2006. godini izvoz usluga iz Srbije je iznosio 2.321 miliona dolara, dok su odgovarajuće veličine iznosile: za Holandiju 82.500, Irsku 68.000, Austriju 58.900, Belgiju 57.600, Singapur 57.300, Dansku 51.700, Luksemburg 51.100,

⁴⁶ <http://www.balkanmagazin.net/nauka/cid144-17948/dimenzije-i-uzroci-neuspesne-tranzicije-zemalja-zapadnog-balkana-a-posebno-srbije>

⁴⁷ <http://www.balkanmagazin.net/nauka/cid144-17948/dimenzije-i-uzroci-neuspesne-tranzicije-zemalja-zapadnog-balkana-a-posebno-srbije>

⁴⁸ WTO, International Trade, 2007.

Švajcarsku 50.600, Švedsku 49.200, Grčku 35.700, Norvešku 32.700, Izrael 19.200, Portugal 17.600, Finsku 16.800, Mađarsku 13.400, Češku Republiku 11.800 itd.⁴⁹

Iz svega izloženog nije teško zaključiti da bi u slučaju nastavka visokog rasta spoljnotrgovinskog deficita, deficita tekućeg platnog bilansa i spoljnog duga, Srbija bila suočena sa ozbiljnom valutnom i deviznom i dužničkom krizom, vrlo sličnoj onoj u Ruskoj Federaciji (iz 1998) ili onoj u Argentini (2001), što bi imalo teške, nesagledive ekonomske, socijalne i političke posledice. Zbog svega toga nova vlada, novi parlament, Narodna banka Srbije i sve druge relevantne institucije moraju što pre prekinuti tzv. „nojevsko ponašanje” i hitno pripremiti, prihvatiti i dosledno sprovesti skup makro mera, odnosno niz strategija čijom bi se realizacijom ta velika opasnost izbegla.

Novi parlament i Nova vlada i bi trebalo da prihvate novu, odgovarajuću Strategiju privrednih i društvenih reformi kao i da usvoje model koji je najracionalniji za privatizaciju koja sledi. Takođe je neophodno prihvatiti Strategiju uklanjanja teških ponuda i tražnji deviza i tako velikim delom ukloniti veliku grešku u modelu privredne reforme, mera ekonomske politike i spoljnotrgovinske politike i time stimulisali izvoz, a destimulisali uvoz i destimulisali olako zaduživanje, pre svega preduzeća van zemlje.⁵⁰

U okviru Vlade Srbije moralo bi da postoji Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom i njegov sveukupan sastav, od ministra do referenta, bi se morao zasnivati na stručnosti, a ne na političkoj i stranačkoj podobnosti. Poput mnogih zemalja, Srbija bi trebalo da ima banku za spoljnu trgovinu. Čini se da je ekonomski najracionalnije bilo da se JUBMES ponovo pretvori u takvu instituciju. Jer ona ima vrlo solidan poslovni prostor i iskustvo u obavljanju kreditiranja i osiguranja izvoza. I u ovom slučaju, kao i kada su u pitanju druge privredne institucije, izbor kadrova koji bi se bavili ovim poslovima bi morao da se zasniva isključivo na obrazovanju i sposobnosti.

Vrlo bi bilo poželjno preurediti i kadrovski osnažiti Institut za međunarodnu politiku i privredu ili konstruisati državni institut za ekonomske odnose sa inostranstvom pri čemu bi se proučila iskustva i praksa državnog Italijanskog instituta

⁴⁹ WTO, International Trade, 2007.

⁵⁰ WTO, International Trade, 2007.

za spoljnu trgovinu. Takođe bi trebalo što više stimulisati talentovane, mlade stručnjake kako bi nastavili da rade u ovom Institutu.⁵¹

Sadašnji Nacionalni savet za konkurentnost privrede bi eventualno trebalo bitno popuniti stručnim ljudima iz ove oblasti. Po mom mišljenju bilo bi bolje formirati novi Savet, koji bi se formirao isključivo po osnovu stručnosti, a na njegovom čelu ne bi smeo biti profesionalni političar već naučni radnik, neosporni autoritet iz ove oblasti.

Sve navedene institucije bi radile ili organizovale rad na izradi niza strategija a među njima se ističu:

- a) Strategija povećanja konkurentnosti privrede,
- b) Strategija pospešivanja uvoza opredmećene i neopredmećene tehnologije,
- v) Strategija pospešivanja stranih grinfild investicija,
- g) Strategija tehnološkog razvoja i naučnoistraživačkog i razvojnog rada (zajedno sa ministarstvima za tehnologiju) ako ga bude,
- d) Strategija novog zaduživanja u inostranstvu i upravljanja spoljnog duga,
- d) Strategija jačanja ekonomske diplomatije,

Strategija ekonomsko-finansijskih odnosa Srbije sa inostranstvom mora imati i regionalnu komponentu. Ekonomsko-finansijski odnosi Srbije sa inostranstvom su uvek najvećim delom bili vezani za zemlje koje sada čine EU. Sem prvih nekoliko godina, slična situacija je bila i posle Drugog svetskog rata. Čak i u vreme sankcija najveći deo spoljne trgovine Srbije se obavljao sa sadašnjim zemljama EU. Naravno, da se sa povećanjem broja članica Unije zavisnost Srbije, kako u sferi spoljne trgovine proizvoda i usluga, tako i u sferi finansija dodatno povećavala. U periodu posle 2000. godine, a naročito u 2006. i 2007. godini izvoz Srbije u EU se znatno povećao, što je posledica autonomnih trgovinskih mera, bolje reći povlastica koje je EU odobrila Srbiji i Crnoj Gori koje omogućavaju da oko 95% izvoza Srbije pri plasmanu na području Unije nije opterećen carinama i drugim vancarinskim ograničenjima.⁵²

”U 2007. godini procenat od 57,4% izvoza robe Srbije bio je ostvaren na teritoriji EU. Ili, u istom vremenskom razdoblju 55% uvoza robe Srbije bilo je iz EU.

⁵¹ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

⁵² <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

Prema podacima Narodne banke Srbije, u 2006. godini 53,8% izvoza komercijalnih kultura Srbije ostvareno je na teritoriji Unije (25 članica), a sa njenog područja dolazilo je čak 58,0% uvoza usluga.⁵³ Posebno bi trebalo istaći da gro uvoza opredmećenog i neopredmećenog znanja koje obavljaju preduzeća iz Srbije dolazi sa područja EU. Najveći deo tzv. viših i složenijih oblika saradnje preduzeća iz Srbije sa inostranstvom obavlja se sa partnerima iz zemalja EU. Najveći deo privatizacije u Srbiji, odnosno kupovina preduzeća, tzv. grinfild investicija obavila su preduzeća iz zemalja EU. Vrlo visok nivo doznaka koje dolaze u Srbiju ostvaruju se po osnovu njenih građana zaposlenih u zemljama EU. Gro novih kredita koje su banke i preduzeća uzeli poslednjih godina potiče iz zemalja EU, tako da je krajem decembra prošle godine oko 81% spoljnog duga Srbije bilo ugovoreno u evrima.

Međutim, ekonomsko-finansijski odnosi Srbije sa EU opterećeni su sa nizom problema koji će, ako se nastave, vrlo ozbiljno ograničavati njihov budući razvoj. To se posebno odnosi na ogroman spoljnotrgovinski deficit, uopšte pa i u razmeni sa EU, vrlo visok deficit tekućeg platnog bilansa i vrlo visok spoljni dug, posebno prema zemljama EU i njihovih finansijskih institucija. Srbija će biti prinuđena da se dodatno zadužuje kako bi mogla uredno servisirati postojeće spoljne dugove i kako to servisiranje ne bi osetno smanjilo akumulaciju u investicije u narednim godinama. I vrlo je verovatno da će Srbija najveći deo novih dugoročnih i srednjoročnih kredita u idućim godinama uzimati sa područja zemalja EU. Sve u svemu, očigledno je da je privreda Srbije sudbinski vezana za EU. Ta vezanost biće još veća ako se Unija bude širila, što je vrlo verovatno.

I pored sudbinske usmerenosti Srbije na Evropsku uniju, ona se poslednjih godina, a posebno u prošloj godini, po mnogo čemu udaljavala od nje, kako u ekonomskoj, tako i u političkoj sferi.⁵⁴

Nova vlada i novi parlament, uz puno angažovanje svih navedenih, ali i drugih investicija, bi morali što pre prihvatiti Strategiju unapređenja ekonomskih i finansijskih odnosa sa EU, a u skladu sa svim prethodno navedenim činjenicama, da što pre ratifikuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i da učini sve što je u njenoj moći da što pre ispuni uslove za punopravno članstvo.

⁵³ Publication 0025-8555, 2008

⁵⁴ <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/29002/Rusija-ne-moze-da-bude-zamena-za-EU/print>

Kada je u pitanju Srbija, od velikog je značaja prihvatanje i adekvatna primena strategije osnaživanja i unapređivanja ekonomskih i spoljnotrgovinskih odnosa sa državama koje su u CEFTA.⁵⁵

''Potrebna je izrada strategije unapređenja ekonomsko-finansijskih odnosa Srbije sa Ruskom Federacijom, čijom realizacijom bi se u buduću smanjio ogroman spoljnotrgovinski deficit sa ovom zemljom. Bilo bi korisno uraditi i Strategiju unapređenja odnosa Srbije sa ostalim zemljama Zajednice nezavisnih država.''⁵⁶

Iako su SAD najveći svetski uvoznik, kako proizvoda tako i usluga, izvoz Srbije u tu zemlju je gotovo simboličan (Čak oko osam puta manji od izvoza u Crnu Goru) i neuporedivo je manji od uvoza iz te zemlje. Zbog toga je potrebno formulisati i dosledno primeniti dugoročnu Strategiju ekonomsko-finansijskih odnosa Srbije sa SAD.

Učešće zemalja u razvoju u apsorpciji izvoza proizvoda i usluga iz Srbije je vrlo skromno i ono se mora osetno povećati, pa je potrebno razraditi i dosledno sprovoditi Strategiju unapređenja ekonomsko-finansijskih odnosa sa tom grupom zemalja, a posebno sa Kinom, Indijom i zemljama Latinske Amerike.

Sve u svemu, zbog ogromnih problema, u sferi ekonomsko-finansijskih odnosa sa inostranstvom, zbog vrlo velikog rizika da se oni dodatno pojačaju, zbog realne opasnosti da oni dovedu do vrlo ozbiljne valutne, odnosno dužničke krize, a preko toga i do sveukupne ekonomske i društvene krize, nova vlada i novi parlament, ali i sve druge relativne institucije, moraju preduzeti sve moguće mere kako bi se izbegla ta velika opasnost. U tom cilju bilo bi neophodno angažovati sve intelektualne snage, kako u zemlji tako i u srpskoj dijaspori.

Kada govorimo o komponentama dejstvovanja moramo da govorimo o relacionom pristupu, jer se države ne nalaze u vakuumu. Savremeni svet funkcioniše na tri osnovna principa: tehnologija, tržišni mehanizam i ljudska prava. Za razvoj tehnologija potrebne su investicije (Lisabonski ciljevi) — ključni momenat nije transfer kapitala, već tehnologije, prenošenje znanja. Tržišni mehanizam je zgoiPs koje moramo da imamo i koje ne može da se stvori preko noći izjavama političara. To je

⁵⁵ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

⁵⁶ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

proces koji ne zahteva samo zakonodavne delatnosti već i neke konkretne institucije. Postojeće institucije ne funkcionišu. Kada govorimo o ovim komponentama strategije međunarodnog pozicioniranja Srbije — traženja mesta pod suncem, kišobrana gde ćemo da se sakrijemo da ne pokisnemo — postoje i politička, ekonomska, pa i bezbednosna dimenzija.⁵⁷

Od svih tih kompenenta koje bi se mogle izdvojiti u pozicioniranju Srbije, izdvojio bih trougao koji se sastoji od definisanja otvorene ekonomije (mnogo drugačije od liberalne ekonomije), drugi krak je davanje značajnijeg mesta javnoj diplomatiji uz postojanje direktnog kontakta između vlasti i civilnog sektora - kod nas je to malo ispušteno, bilo je pokušaja da značajna komponenta javne diplomatije bude kulturna diplomatija, ali to ne znači da treba poslati pesnika da bude ambasador koji će moći da recituje na prijemima. Treći deo kraka oko pozicioniranja je snaga prednosti, odnosno mikroaktora (preduzeća) - vrednost se stvara na mikronivou. Oni moraju da se posmatraju u kontekstu globalno definisane orijentacije zemlje koja podrazumeva pronalaženje veze sa svetom i izgrađivanje infrastrukture u zemlji koja će omogućiti socijalnu tehnologiju koja nije samo bitna i samosvojna (nije bitno šta znaš, nego koga znaš). U tom kontekstu sve to vodi ka jednoj dimenziji pozicioniranja zemlje, što ne znači da imaš velike brojke, izvoz, ali znači da imaš nešto specifično po čemu si prepoznatljiv — identifikacija i specifičnost u regionu. Kreiranje strategije međunarodnog pozicioniranja ne može da se uradi putem propagande i PR-a. Pre svega, zemlja mora da poseduje identitet, da bude po nečemu prepoznatljiva i na toj bazi se stvori kredibilitet vezan za taj identitet, a onda do reputacije. Ta reputacija dovodi do imidža koji je skup sličica, opservacija, impresija različitih izvora koji mogu da dovedu do predrasuda - tek onda pričamo o brendu koji nije vlasništvo onoga koji ga stvara već onog koji tebe posmatra i sa tobom ima komunikaciju. Vezano za kreiranje strategije treba poći od razvojnih komponenti - posvetiti pažnju razvoju koji nije samo ekonomska, već multidimenzionalna formula i razvoj bilo koje firme, podrazumeva da se definitivno stvore uslovi da bi se omogućilo da se realizuju kapaciteti ljudi koji

⁵⁷ Prof. dr Blagoje S. Babić, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

pripadaju tom prostoru ali u individualnom i kolektivnom smislu — to je društveni proces, a ne politički ili diplomatski.⁵⁸

Ekonomija koja je otvorena i ima svoje karakteristike, vrlo jasne, ugrađene u političke odluke i u niz ostalih elemenata koji se koriste i koji treba da dovedu do rezultata. Makroekonomska politika mora da bude predvidiva, ali makroekonomska politika ukoliko stojite samo na priči da je ona stabilna, „nemamo inflaciju, a nemamo ni razvojnu dimenziju" — takva politika će izazvati probleme na dugi rok.⁵⁹

Drugi uslov jeste poštena odnosno transparentna vlada sa jasnim i proklamovanim ciljevima i koja podnosi rezultate, i odgovara za propuste. Stvaranje ekonomskog okruženja koje se odlikuje slobodom u aktivnostima, pristupu. Apsolutna zaštita intelektualne svojine bez ikakve zadržke. Stvaranje uslova, a ne da država vodi ekonomiju, da budu raspoloživi svi faktori produktivnosti — od radne snage do finansija; sasvim odgovarajuća i pouzdana infrastruktura polazeći od železnica, puteva do funkcionisanja interneta. Stvaranje klime čija okosnica nisu porezi.

⁵⁸ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

⁵⁹ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

5. EKONOMSKI ODNOSI REPUBLIKE SRBIJE I NR KINE

5.1. Mogućnosti poboljšanja saradnje sa NR Kinom i drugim zemljama u centralnoj i istočnoj Aziji

Projekat kojim se formuliše spoljna strategija Republike je dugoročno od velikog značaja pa je ostvarivanje istog moguće samo saradnjom između Ministarstva spoljnih poslova i naučnih institucija.⁶⁰

„Razvoj i produbljivanje svih oblika saradnje sa susedima je suštinski način za učvršćivanje mira i stabilnosti u regionu. Mir i stabilnost u regionu su preduslovi za ekonomski razvoj, povećavanje standarda, smanjivanja razlika nivoa razvijenosti između Srbije i susednih zemalja, kao i EU. To zavisi direktno od izglednosti perspektiva za ekonomski razvoj i eliminisanju kulture nepoštovanja zakona i korupcije, partitokratije i ostalih suštinskih slabosti našeg društvenog sistema. U tom smeru je približavanje ili članstvo u Evropskoj Uniji izuzetno dobar motiv i mehanizam za postizanje ovih ciljeva. Ekonomska upućenost Srbije na zemlje regiona i EU je prirodna, treba je koristiti i razvijati uz maksimiziranje prednosti i povlastica i izbegavanje štetnih posledica po razvojne strateške interese. Drugi deo su odnosi sa SAD-om, Rusijom i zemljama u razvoju.

Saradnja na ekonomskom i političkom planu sa Rusijom, koja je važna sila na svetu a pored toga i stalna članica SB UN od velike je važnosti. Treba naročito istupati malo samopouzdanije u sferi energetike jer se tako jača i naša geopolitička pozicija; ostvariti saradnju u oblasti investicija i trgovine — nužno je insistirati na ratifikaciji ugovora o slobodnoj trgovini. Iako Srbija više nema potrebu da vodi globalnu spoljnu politiku, potrebno je osvežiti mrežu odnosa sa zemljama u razvoju na osnovu tradicionalne saradnje sa SFRJ.

Odnosi Srbije i NR Kine: Politički odnosi su tradicionalno dobri i stabilni za nas što je od izuzetnog značaja. Kina je stalna članica SB UN, atomska sila u usponu, globalna trgovinska velesila, globalna ekonomska sila, i tradicionalni prijatelj naše

⁶⁰ Izlaganje prof. Dr Dragane Mitrović „Modeli produbljivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije“ prema transkriptu audio snimka konferencije dana 28.05.2008.

države. U novoj kineskoj bezbednosnoj koncepciji i temeljnim principima njene spoljne politike ugrađeno je stanovište da je međusobno poštovanje suverenosti država politička osnova za mir u svetu. Ona odbacuje teoriju prevaziđenosti suvereniteta u korist ljudskih prava i praksu na njima baziranu, smatra da se države razlikuju po veličini, istoriji, društvenim sistemima, kulturi, ideologijama, religijama, putevima razvoja, a da opet svi imaju pravo da uživaju opšta dobra kao što su mir i nacionalna bezbednost. Zbog toga Kina tretira sve zemlje kao ravne sebi i zalaže se za saradnju po principu jednakosti, obostranoj koristi, i nemešanju u unutrašnje poslove drugih država. Kina insistira na značaju u okviru odlučivanja u UN i Savetu bezbednosti UN. “⁶¹

„Što se ekonomske saradnje tiče, Srbija, kao i ostale zemlje sveta, beleži trgovački deficit u relacijama sa NR Kinom jer se posle osnaživanja mera protekcionističkog tipa sa strane Srbije rezultuje kao veliki pad razmene robe. Međutim, uslovi za razvoj dugoročne i obostrano korisne trgovačke saradnje prisutne su i potrebno je da deo strategije i organizovanog unapređenja relacija i kooperacije sa NR Kinom. Kada je u pitanju oblast finansija, postoje bilateralni odnosi, s tim što nije prisutan potreban bilans učešća Srbije u dovoljnoj meri.“⁶²

Zbog jačanja i postavljanja balansa ekonomske investicione, a naročito saradnje u sferi trgovine, neophodno je fokusirati se na provincije unutar Srbije i AP Vojvodine, i Hejli Čang i Ći Lin provincije u Kini. Tržište NR Kine je enormno veliko, međutim nije dovoljno funkcionalno u smislu jednog entiteta već više kao mnoštvo lokalnih jedinica. Prisutan je veliki uticaj i sfera interesa vlade Kine kako bi se obnovilo ekonomski cela severoistočna oblast zemlje pod kojima se podrazumevaju i dve bratske provincije u Srbiji pa bi se u pogledu tog odnosa pojačali kooperacijski odnosi ovih provincija sa bratskim administrativnim jedinicama van zemlje.⁶³

Trgovinski suficit NR Kine u odnosu na svet 2007. bio je 1,6 triliona dolara, stoga je neophodno privući investitore iz Kine, naročito one iz pomenutih provincija. Važno je sklopiti i negovati kontakte, planirati događaj godine, kulturne manifestacije,

⁶¹ Izlaganje prof. Dr Dragane Mitrović „Modeli produbljivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije“ prema transkriptu audio snimka konferencije dana 28.05.2008.

⁶² Izlaganje prof. Dr Dragane Mitrović „Modeli produbljivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije“ prema transkriptu audio snimka konferencije dana 28.05.2008.

⁶³ Izlaganje prof. Dr Dragane Mitrović „Modeli produbljivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije“ prema transkriptu audio snimka konferencije dana 28.05.2008.

mesece privrede Srbije i Vojvodine, uzajamno učešće na sajmovima., izložbe, biznis investicione forumе, slične na dugi rok isplanirane aktivnosti kroz profesionalne institucije kao što su agencije za investicije, privredne komore, kineski savet za promociju međunarodne trgovine na svim administrativnim nivoima.⁶⁴

5.2. Bilateralni odnosi Republike Srbije i NR Kine

”Iako su Kina i Srbija geografski udaljene, postoji tradicionalno prijateljstvo između dve zemlje i dva naroda. Od avgusta prošle godine ove dve zemlje su uspostavile strateško partnerstvo. Od tada kinesko-srpski odnosi su krenuli kolosekom brzog razvoja. Ovogodišnjom, julskom, uspešnom posetom predsednika Svekineskog narodnog kongresa Vu Banguoa Srbiji, produbljeno je međusobno političko poverenje između dve zemlje, postignuti su veliki napreci u saradnji u ekonomsko-trgovinskoj oblasti, posebno u izgradnji infrastrukturnih objekata. Takođe, na polju kulturne, zdravstvene, prosvetne i sportske oblasti neprestano se postižu pozitivni rezultati. Kineska strana poklanja veliku pažnju razvijanju kinesko-srpskih odnosa, spremna je da dalje održava trend međusobnih poseta na visokom nivou i neprekidno povećava međusobno političko poverenje dve zemlje.”⁶⁵

U isto vreme sa brzim razvitkom Kine, ljudi sa iz svih delova sveta pokazali znatno interesovanje za tok razvoja budućnosti Kine, koja je odlučno krenula putem mirnog razvoja, što podrazumeva primarno da se Kina zalaže za primenu adekvatne internacionalne okoline s ciljem ostvarenja ličnog razvoja i tim razvojem dala doprinos očuvanju i podsticanju mira u svetu. Kina većim delom ostvaruje razvoj ličnim snagama i radi na tome da insistira na osnovnoj državnoj politici reforme i otvaranje ka svetu, na bazi jednakosti i obostrane koristi.⁶⁶

Trenutno u Srbiji radi, školuje se i posluje oko 6.000 Kineza. Oni žive u harmoniji sa srpskim stanovništvom, uložili su neumorne napore i pozitivne doprinose

⁶⁴ http://www.danas.rs/danasrs/feljton/evropa_je_atraktivna_za_kineske_investitore.24.html?news_id=212912#sthash.YrItQvwg.dpuf

⁶⁵ http://www.danas.rs/danasrs/svet/globus/podrzacemo_nove_pregovore_beograda_i_pristine.12.html?news_id=200493

⁶⁶ http://www.danas.rs/danasrs/svet/globus/podrzacemo_nove_pregovore_beograda_i_pristine.12.html?news_id=200493

unapređenju međusobnog upoznavanja i prijateljstva između dva naroda i proširivanju ekonomskih i socijalnih osnova prijateljskih odnosa dve zemlje. Poslovne aktivnosti kineskih biznismena u Srbiji predstavljaju važan sastavni deo ekonomsko-trgovinskih aktivnosti između dve zemlje.

Prema izveštaju medija tokom 2007. godine, kineski BDP je u drugom tromesečju 2010. godine prevazišao japanski pa je Kina je došla na drugo mesto u svetskoj privredi. Ne treba međutim imati u vidu samo ekonomske potencijale nego i stanovništvo. Po glavi stanovnika trenutno BDP iznosi 3,700 dolara, što je samo 30 odsto svetskog proseka, a Kina se našla iza stotog mesta u svetu. Po standardima UN-a, u Kini boravi i živi 150 miliona siromašnih od čega je 15 miliona u siromaštvu sa jako malim zaradama na godišnjem periodu od 120 dolara.⁶⁷

5.3. Diplomatski odnosi Narodne Republike Kine i Republike Srbije

Relacije NR Kine i Srbije su održavani od 1. oktobra 1949. godine kada je Kina bila priznata, dok su odnosi u diplomatskoj sferi između dve zemlje u javnosti formirani razmenom diplomatskih spisa 2. januara 1955. godine i to dva ministara inostranih poslova. ''Kina ima ambasade u Beogradu i održava kancelariju u Prištini na osnovu saglasnosti Vlade Srbije od novembra 2006. godine. Srbija ima ambasadu u Peking i generalni konzulat u Šangaju. Uprkos bliskim zvaničnim odnosima između Kine i Srbije, ne postoji uzajamno bezvizni režim putovanja kao sporazum između dve zemlje (za obične pasoše).''⁶⁸

Narodna Republika Kina je najvažniji trgovinski partner Republike Srbije u regionu Azije. Obim trgovine između dve zemlje u 2006. Godini bio je US\$ 788.1 miliona dolara, gde na srpski izvoz odlazi US\$ 6,25 miliona. U periodu januar-oktobar 2007. godine obim trgovine iznosio je 793.8 miliona a izvoz Srbije u Kinu iznosio 3,2 miliona eura.

⁶⁷ http://www.danas.rs/danasrs/svet/globus/podrzacemo_nove_pregovore_beograda_i_pristine.12.html?news_id=200493

⁶⁸ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

Srbija izvozi u Kinu sirovu gumu, gumene proizvode, mašine i opremu (specijalne mašine i drumska vozila), plutu, drvo, itd a kineski izvoz u Srbiju su mašine i oprema (kancelarijska oprema, telekomunikaciona oprema, električne mašine), razne proizvedene robe, odeća, obuća, tekstil, hemikalije i dr. U 2006. godini Srbija je zvanično potvrdila svoje učešće na EKSP0 2010, koji je održan u Šangaju 2010. godine.

Institucije kulture i obrazovanja kooperacije dve zemlje se održava u okviru međudržavnog sporazuma o saradnji u kulturi koji je sklopljen u Pekingu, 7. juna 1957. godine. Institut Konfučije od strane Tanga Jiajuana otvoren u Beogradu u avgustu 2006. godine.⁶⁹

Tabela 6. Skorašnji bilateralni sastanci

Datumi	Posete
Novembar 2000	Poseta ministra spoljnih poslova Živadina Jovanovića, Peking
Decembar 2000	Poseta ministra spoljnih poslova Tang, Jiaquan, Beograd
Avgust 2001	Poseta potpredsednika Savezne vlade Miroljuba Labusa, Peking
Januar 2002	Poseta državnog predsednika Vojislava Koštunice, Peking
April 2003	Poseta ministra spoljnih poslova Gorana Svilanovića, Peking
April 2003	Poseta zamenika ministra inostranih poslova Liu Guchang, Beograd
Novembar 2003	Poseta premijera Zorana Živkovića, Peking
Septembar 2004	Poseta ministra odbrane Prvoslava Davinića, Peking
Oktobar 2004	Poseta potpredsednika CPPCC Madam Iandong Liju, Beograd
Februar 2005	Poseta predsednika Borisa Tadića, Peking
Maj 2005	Poseta zamenika ministra inostranih poslova Džang Iesui, Beograd
Maj 2005	Poseta Prvog sekretara Gradskog komiteta KP Či Liju, Beograd
Maj 2005	Poseta ministra spoljnih poslova Li Zhaoking, Beograd
Oktobar 2005	Poseta ministra spoljnih poslova Vuka Draškovića, Peking
Decembar 2005	Poseta ministra za ljudska i manjinska prava Rasima Ljajić, Peking
Maj 2006	Poseta gradonačelnika Beograda Nenada Bogdanovića, Peking
Maj 2006	Poseta srpskih obaveštajnih agencija direktora Radeta Bulatovića,

⁶⁹ http://www.vreme.com/arhiva_html/484/03.html

	Peking
Avgust 2006	Poseta državnog savetnika Tanga Jiakuan, Beograd
April 2007	Poseta potpredsednika premijera Hui Liangiu, Beograd
April 2007	Poseta načelnika Generalštaba Vojske Srbije Zdravka Ponoša, Peking
Septembar 2007	Poseta ministra spoljnih poslova Vuka Jeremića, Peking
Avgust 2008	Poseta predsednika Borisa Tadića, Peking
Septembar 2008	Poseta načelnika PLA Bingde Čen, Beograd
Novembar 2008	Poseta ministra odbrane Dragana Šutanovca, Peking
April 2009	Poseta zamenika premijera Božidara Đelića, Peking
Avgust 2009	Delegacija na čelu sa Borisom Tadićem, 5 dana posete Kini.
Jun 2010	Posete premijera Mirka Cvetkovića, Peking
Jul 2010	Poseta predsednika Stalnog komiteta narodnog kongresa Vu Bangguo, Beograd

5.4. Predsednik Republike Srbije posetio Ksian

XIAN, Aug 22 (Tanjug) - Prema programu zvanične posjete Tadića Narodnoj Republici Kini, on je posetio Ksian - kulturni i istorijski spomenika. Državnicima su razgovarali sa kineskim premijerom Ven Điabao i predsednikom parlamenta Vu Bangguom o raznim političkim pitanjima i izgledima za podsticanje bilateralne ekonomske saradnje. Dogovoreno strateško partnerstvo treba da bude materijalizovano kroz ekonomske projekte. "Ako se potencijali strateškog partnerstva dobro koriste, postavilo se pitanje da li će narod Srbije imati beneficije u decenijama koje dolaze. Ostale teme razgovora su bile saradnja u oblasti nauke, tehnologije i infrastrukture, sa posebnim naglaskom na planiranu izgradnju mosta Zemun - Borča. Zaključuje se u državnim razgovorima da dve vlade treba da ohrabre privrednike za podsticanje bilateralne ekonomske saradnje. Poseta srpske delegacije, koju obuhvata srpski ministar ekonomije i regionalnog razvoja i ministar spoljnih poslova privukao je

posebnu pažnju kineskih medija, koji je rekao da je Peking postavio osnovu za novu eru odnosa sa u Beogradu.”⁷⁰

5.5. Republika Srbija pozvana da učestvuje u EKSP0 2010

Kina je poslala poziv Srbiji da uzme učešće u svetskoj izložbi EKSP0 2010, 2010. godine u Šangaju, gde će učestvovati ekonomski najmoćnije države, kao i zemlje sa visokim razvojnim potencijalima i potencijalnim mogućnostima za strane investicije. ”Srbija će predstaviti svoje potencijale na EKSP0 2010 kao moderna zemlja sa dugom tradicijom i kulturom, prolazi kroz intenzivnu gradnju i nudi velike mogućnosti za poslovnu i industrijsku razvoj. Mnogi kreativni ljudi su doprineli da Srbija ima originalnu prezentaciju na EKSP0 2010. Srbija ne može da se takmiči sa drugim zemljama u vezi novca investirano u prezentaciju, ali može da se takmiči sa idejama. Tokom svog dvodnevno boravka u Šangaju, Tadić je bio obavešten od strane svojih domaćina o ekonomskim potencijalima najgušće naseljenog grada Kine kao i o njegovom ekonomskom kapitalu. Primer Šangaja pokazuje kako napor rada i dobra politika može da stvori jedan od najvećih centara sveta biznisa za samo 20 godina. Srbija može naučiti mnogo iz iskustva Šangaja.”⁷¹

”Kina je ključni ekonomski faktor u svetu, a Srbija je na putu ka Evropi, uz centralnu poziciju u jugoistočnoj Evropi. Veoma je važno da Kina podržava Srbiju u njenim naporima da postane članica Evropske unije (EU), jer to je obostrani interes. Postoje tri tačke koje su postavljene kao temelj buduće ekonomske saradnje - investiranje, obezbeđivanje profita za kompanije, kao i realizacija projekata na obostrani ekonomski doprinos. Kina je investitor država, a Srbija želi da obnovi svoj ekonomski potencijal u dobrom geostrateškom položaju. Srbija postaje veliko gradilište

⁷⁰ Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>

⁷¹ Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>

s obzirom da se gradi pet mostova preko Dunava i Save kako je planirano u Beogradu i okolini.’’⁷²

Jedan od tih mostova, koji povezuje Zemun i Borču preko Dunava, biće realizovan uz pomoć kredita Eksim banke iz Kine i uz angažovanje kompanija iz Kine. Taj most će biti izgrađen kao prvi kineski most u Evropi biće najveći evropski plovni koridor - reka Dunav.⁷³

5.6. Srbija – kineska kapija ka Evropi

Posle već postojeće prakse koja se primenjuje u Aziji i Africi, Kina sada nastoji da proširi svoj uticaj na Balkanu i istočnoj Evropi sarađuju na velikim infrastrukturnim i energetske projektima.

Prvi kineski višemilionski infrastrukturni projekat će se sprovesti u Srbiji, na evropskom kontinentu posle Beograda, i u Peking u potpisali su preliminarni ugovor o izgradnji važnog mosta preko Dunava u glavnom gradu. Ovim investicionim projektom i kroz strateško partnerstvo - potpisano u avgustu 2008 godine kada je predsednik Srbije bio u poseti Kini.⁷⁴

’’Interesi Srbije se podudaraju sa činjenicom da Srbija, sa svojim specifičnim geostrateškim i geografskim položajem, predstavlja idealno mesto za Kinu da širi poslovanje kako na Balkanu tako i u regionu i Evropi. Srbija kao najveća država na zapadnom Balkanu, ima dogovore kada je u pitanju slobodna trgovina sa EU, Belorusija, Rusija i Turska, kao i sa članovima Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA).’’⁷⁵

⁷² <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

⁷³ <http://www.tanjug.rs/novosti/158302/vucic-i-li-otvorili-pupinov-most.htm>

⁷⁴ <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&attachmentid=1804&d=1295348919>

⁷⁵ <http://siepa.gov.rs/sr/index/sporazumi/>

Mnogi kineska preduzeća su zainteresovana dođu u Srbiju. U oktobru, Srbija je potpisala preliminarni ugovor sa Kinom u vezi sa gradnjom mosta preko Dunava u vrednosti 170 miliona evra (232 miliona dolara), most preko Dunava. Izgradnja treba da počne u drugoj polovini godine.

Najveći deo novca potreban za finansiranje projekta doći iz Eksport-Import Bank of China (Eskimbank) preko kredita preferencijalnog kupca a očekuje se da budu završeni do kraja meseca. Pored toga, Srbija je potpisala još jedan preliminarni sporazum, ovaj put sa Kineskom korporacijom za nacionalne Mašine i opremu za uvoz i izvoz (CMEC) za remont dve glavne elektrane i izgradnji nove.

Za Keri Braun, analitičar u Londonu think-tank Chatham House, kineske investicije u Srbija je došao kao logična posledica istorijski dobre odnose između Beograda i Pekinga.

''Tako da ne bi očekivao da udari vrstu političke probleme za svoje investicije ovde da je naići u Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji u 2005," rekao je Braun, misleći na ponudu nije Kine i Velike Britanije za UNOCAL bezbednosti strahove u vezi Huavei, Kineski telekomunikacione opreme kompanije.''

Međutim, Braun je rekao da ne misli da "nema neke velike opšte strategije" da dostigne Evropu preko Srbije. Više se to vidi kao stvaranje malih vrata u Evropu. Kina je je niotkuda postala šesti po veličini investitor u inostranstvu. Oportunist je u svojoj strategiji ulaganja a takođe i pragmatik.

Ulaganje u infrastrukturu zapadnog Balkana, koja je teško oštećena tokom ratova 1990-ih godina i zanemarena zbog decenije ekonomske krize i povećanja siromaštva, je takođe deo kineske strategije. Prema različitim izvorima, Kina je u razgovorima sa Hrvatskom o izgradnji novog aerodroma u blizini glavnog grada Zagreba i investicija u luci Ploče na Jadranu. Sa susednom BiH, Kina se kaže da je u pregovorima o izgradnji elektrana.⁷⁷

⁷⁶ <http://www.benchmark.rs/vesti/huawei-jedina-kineska-kompanija-na-listi-top-100-svetskih-brendova-51871>

⁷⁷ http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_world_1_16/02/2010_114911.

5.7. Strateško partnerstvo Narodne Republike Kine i Republike Srbije

Srbija i Kina potpisale su važan sporazum o strateškom partnerstvu u avgustu 2009. godine.⁷⁸ Sporazum ima deset bodova i pokriva širok spektar tema, uključujući međusobno poštovanje teritorijalnog integriteta, planovi za razvoj trgovine, kao i kulturne, tehnološke i naučne razmene.⁷⁹

Srbija je postala prvi kineski strateški partner u jugoistočnoj Evropi prošle godine dakle, novo poglavlje je otvoreno u bilateralnim odnosima između dve zemlje. Da bi se i dalje promovisali bilateralni odnosi, strane koje su uspostavile te odnose rešile su da sklope strateško partnerstvo.

Partnerstvo širi i produbljuje tradicionalno prijateljske odnose između NR Kine i R Srbije a dotiču se i pitanja koja se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta, u kom svaka zemlja ima interes. Srbija se obavezala na usklađenost svih poteza u vezi sa nezavisnošću Tajvana, dok se Kina izjasnila u vezi sa statusom Kosova kako treba da bude rešeno kroz nacrt plana koji je prihvatljiv za obe strane.

Srbija je povodom ovog strateškog sporazuma izrazila zadovoljstvo što je ovaj odnos sa Kinom postao stub spoljne politike Srbije u vreme kada se geopolitički poredak u svetu menja.⁸⁰

Posvećena je posebna pažnja unapređenju ekonomske saradnje i trgovine. Ministar ekonomije u Vladi Srbije Mlađan Dinkić i ministar trgovine NR Kine, Čen Deming sklopili su Sporazum o ekonomskoj i tehnološkoj saradnji u razvoju infrastrukture.⁸¹ Bilateralna saradnja uključuje i kinesko učešće u izgradnji mosta na Dunavu i uspostavljanje bescarinske zone za kineske kompanije u Srbiji. Kinesko-Srpska trgovina došla je do sume od US \$ 125 miliona (88,4 miliona evra) u prvih 5 meseci 2010. godine, dok je svetska kriza ubrzala pad od 33,1 odsto u sektoru trgovine u istom periodu u 2008. godine⁸²

⁷⁸ http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2009&mm=08&dd=20&nav_id=61263

⁷⁹ <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=882494>

⁸⁰ Novinska agencija FoNet

⁸¹ <http://www.maturiskiradovi.net/forum/attachment.php?aid=1557>

⁸² <http://www.maturiskiradovi.net/forum/attachment.php?aid=1557>

5.8. Kineska sekcija u Privrednoj komori Beograda

Privredna Komora je pojačala kooperaciju sa kompanijama u Kini sa ciljem da se što bolje promoviše privreda Srbije, potencijal investicija, i rešavanje prepreka u smislu poslovnih odnosa, pa je donela odluku kada su u pitanju potrebe privrednika u Srbije i Kine u Srbije da se zasnuje "Kineski Čošak".

"Kineski čošak" predstavlja entitet koji može da ima ulogu spoja ove dve zemlje kao podsticanje sklapanja odnosa kineskih i srpskih privrednika, a takođe da poboljša saradnju u poslovanju i uspostavi nove poslovne odnose. Ono što se ovde postavilo kao cilj je izgradnja platforme u oblasti poslovanja koncentrisano na kooperaciju kineskih i srpskih privrednika sa velikom podrškom u ostvarivanju ciljeva koji su u ovom programu zadati.⁸³

Delovanje "Kineskog čoška" se ogleda u:

- davanje mnogih korisnih informacija u vezi sa investicijama i prilikama na lokalnu.
- pomaganje u shvatanju i boljem poimanju lokalnih regulativa u zakonu, propisa u vezi sa carinama kao i sistema bankarskog poslovanja.
- Pružanje informacija u vezi sa investiranjem u RS, predstavljanje prednosti za one koji žele da ulažu u RS.
- Pružanje informacija u vezi sa investiranjem u NR Kinu, kao i kooperacijom sa Kinom.
- Istraživanje tržišta kada je u pitanju oblast interesovanja određene konotacije.
- Pomoć u pisanju i slanju pozivnih pisama, registrovanju privrednih društava, iznalaženju mogućnosti u poslovanju, i dr.
- Koncentrisanje privrednika domaćina koji su upoznati sa poslovanjem sa NR Kinom u cilju dobijanja iskustava i podržavanja istog.⁸⁴

⁸³ <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Biro%20za%20saradnju%20sa%20EU/Finansiranje%20MSP%20u%20Srbiji.pdf>

⁸⁴ <http://www.kombeg.org.rs/Arhiva/ArhivaVESTI.aspx>

Privreda Beograda je u prethodnom periodu ostvarila spoljnotrgovinsku robnu razmenu sa Kinom u sledećem obimu:

Pozicija	I-XII / 2006		I-XII / 2007		I-XII / 2008	
	USD	%	USD	%	USD	%
Izvoz - ukupan	1.416.788.176	100	2.003.822.597	100	1.743.578.666	100
- u Kinu	4.899.395	0,35	3.669.613	0,18	548.837	0,03
Uvoz - ukupan	6.256.926.223	100	8.949.116.285	100	7.375.010.254	100
- iz Kine	526.387.031	8,41	788.509.642	8,81	1.167.930.704	15,84
Pokrivenost uvoza / izvozom - ukupno		22,64		22,39		23,64

Izvor: Info centar, Centar za EOI PK Beograda

Razmena robe u privrednim delatnostima Beograda i Kine u 2007. godini bila je 792,2 miliona USD, a u 2008. godine 1.168,4 miliona USD. Izvoz beogradske privrede u Kinu, u 2008. godini, bio je 548.837 USD, a uvoz je u istom periodu bio u vrednosti od 1.168 miliona USD, dva i po puta veći. Godina 2009. je bila po istom principu što se tiče brojki i statistike.⁸⁵

Udeo izvoza beogradske privrede u Kinu u periodu januar - decembar 2006. godine iznosio je 0,35%, dok uvoz iz Kine iznosi 8,41%.

Tabela 7. Proizvodi koji su bili najzastupljeniji u uvozu Beograda i Kine u periodu januar – novembar 2009. godine su:

Telefoni - mobilni
Mašine digitalne portabl, za aop, m < 10kg
Polietilen tereftalat, sa viskozitetnim brojem 78 ml/g ili većim
Mašine za prijem i regeneraciju glasa - ostalo
Monitori
Razdvojene jedinice - ("split-sistemi")
Mašine za prijem i regeneraciju glasa - ostalo
Delovi za kompjutere - ostali
Potkošulje od pamuka, pletene
Digitalne kamere
Ostala obuća: za muškarce
Mašine za štamapanje - ostale
Ostala obuća sa gornjištem od plastičnih materijala, za žene

Izvor: INFO Centar Privredne komore Beograda

⁸⁵ <http://www.kombeg.org.rs/slike/ceekonodnosisinostranstvom/statika/bindernrkina.pdf>

**PROIZVODI KOJI SU BILI NAJZASTUPLJENIJI U IZVOZU BEOGRADA U KINU
u periodu januar – novembar 2009. godine su:**

Ostali instrumenti i aparati, naročito konstruisani za telekomunikacije
Otpaci i ostaci od legure bakra i cinka (mesinga)
Zbirke zadataka
Automobili, 1500-2500cm ³ , dizel, polovni
Kristali montirani piezo - električni
Sočiva, za naočare, korektivna, od dr.materijala, ostalo
Vina kvalitetna, bela, ostala, alkohol >13%-15%
Ostale jedinice za mašine za automatsku obradu podataka
Delovi i pribor za mašine iz tr. br. 8456-8461
Četke za bojenje, premazivanje i slično
Utikači i utičnice, ostalo
Marke poštanske i taksene, pisma frankirana i slično
Iznošena - dotrajala odeća i slično

Izvor: INFO Centar Privredne komore Beograda

**PROIZVODI KOJI SU BILI NAJZASTUPLJENIJI U UVOZU BEOGRADA IZ KINE
u periodu januar – decembar 2008. godine su:**

Mašine digitalne portabl, za aop,m < 10kg
Uređaji za klimatizaciju (prozorski, zidni), split sistem
Polietilen tereftalat, viskozitetni broj >=78ml/g
Časovnici ručni, meh. pokazivač, električni-ostalo
Obuća ostala, guma, kaučuk, PVC, unut. đon>=24cm, ženska
Videorekorderi, ostalo
Obuća ostala, unutrašnji đon >=24cm, ostalo
Mašine za pranje posuda za domaćinstvo
Jedinice ostale, za mašine za AOP
Telefoni sa bezgajtanskim ručnim setom
Potkošulje od pamuka, pletene
Kikiriki, oljušten, uključujući i lomljen ili drobljen
Obuća ostala, unutrašnji đon >=24cm, za muškarce

Izvor: INFO Centar Privredne komore Beograda

**PROIZVODI KOJI SU BILI NAJZASTUPLJENIJI U IZVOZU BEOGRADA U KINU
u periodu januar – decembar 2008. godine su:**

Marke poštanske i taksene, pisma frankirana i slično
Rukavice od kože, zaštitne za sva zanimanja, ostale
Rukavice od kože, zaštitne za sva zanimanja
Rukavice od kože, za vožnju invalidskih kolica
Pasulj, običan, sušen ostalo
Kristali montirani piezo - električni
Kikiriki, oljušten, uključujući i lomljen ili drobljen
Proizvodi ostali iz tr. br. 6302, od pamuka
Pigmenti i preparati na bazi titan dioksida, ostalo
Proizvodi od kože, spolja tekstil, ostali
Majice i dr.muški od pamuka
Kontejneri, specijalno konstruisani i opremljeni, ostalo
Košulje, muške, od pamuka
Marke poštanske, taksene i slično
Odeća muška od veštačkih i sintetičkih vlakana, ostalo
Pantalone muške od pamuka, ostale

Izvor: INFO Centar Privredne komore Beograda

5.9. Kulturno-prosvetna saradnja i ugovorno stanje

Prosvetno-kulturna saradnja između R. Srbije i NR Kine sprovodi se na bazi međudržavnog Sporazuma kada je u pitanju saradnji u kulturnim oblastima, sklopljen 7.06.1957. godine u Peking. Takođe je u Beogradu 18.09.2008. godine potpisan Program kulturne saradnje za period 2008–2012. godine a u avgustu 2006. godine je otvoren Konfučijev institut u sklopu Filološkog fakulteta u Beogradu, tokom posete savetnika NR Kine Tang Đasjue-a Srbiji.⁸⁶

⁸⁶ <http://www.kombeg.org.rs/slike/ceekonodnosisinostranstvom/statika/bindernrkina.pdf>

- Ugovorno stanje

Trenutno je na snazi više od 47 bilateralnih sporazuma. Značajniji sporazumi z zaključeni između R. Srbije (SRJ, odnosno SCG) i NR Kine posle 5. oktobra 2000. godine:⁸⁷

- kominike između Savezne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Kine, decembra 2000. godine);
- Zajednička deklaracija između Savezne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Kine 2002. godine);
- Sporazum o ekonomskoj i tehničkoj saradnji između Savezne vlade Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Narodne Republike Kine, potpisan u Peking u 9. januara 2002. godine;⁸⁸
- ”Memorandum o saradnji u inženjerskim i tehničkim naukama između Jugoslovenske inženjerske akademije i Kineske inženjerske akademije, potpisan u Peking u 9. januara 2002. godine.
- Primopredajni sertifikat o realizovanoj humanitarnoj pomoći NR Kine SCG, potpisan u Peking u, 16. septembra 2003. godine.
- Finansijski sporazum o postignutim uslovima otplate duga NIS Jugopetrol, potpisan u Peking u, 7. novembra 2003. godine.
- Program kulturne i prosvetne saradnje između Saveta ministara SCG I Vlade NR Kine za period 2003-2005. godine, potpisan u Peking u 6. novembra 2003. godine.
- Memorandum o razumevanju u vezi sa promovisanjem roba iz SCG na kineskom tržištu od strane kompanije Sinochem, potpisan u Peking u, 7. novembra 2003. godine.
- Sporazum o poravnanju duga Naftne industrije Srbije i kompanije Sinochem, potpisan je u Peking u, 11. oktobra 2004. godine.

⁸⁷ <http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonOdnosiSinostranstvom/Informacije%20o%20zemljama/2014/KINA2014.pdf>

⁸⁸ www.mfa.gov.rs/sr/images/stories/bilateral.../MAKEDONIJA.doc

- Sporazum između MO SCG i Ministarstva narodne odbrane NR Kine o kineskoj vojnoj bespovratnoj pomoći SCG, potpisan u Beogradu 26. marta 2005. godine
- Protokol između MO SCG i Ministarstva narodne odbrane NR Kine o obezbeđivanju bespovratne vojne pomoći SCG, potpisan u Peking u 20. septembra 2005. godine
- Memorandum o saradnji u oblasti sporta između R. Srbije i NR Kine, potpisan u Peking u 9. novembra 2006. godine
- Memorandum o saradnji u oblasti kontrole prehrambenih proizvoda biljnog i životinjskog porekla, potpisan u Beogradu 17. aprila 2007.g.
- Memorandum o saradnji u oblasti bezbednosti i inspekcije industrijskih proizvoda, potpisan u Beogradu 17. aprila 2007.g.
- Sporazum o saradnji u oblasti poljoprivrede, potpisan u Beogradu 18. aprila 2007.g.
- Protokol o fitosanitarnim zahtevima za izvoz žitarica iz R. Srbije u NR Kinu, potpisan u Beogradu 18. aprila 2007.g.
- Protokol o saradnji između Ministarstva spoljnih poslova R. Srbije i Ministarstva inostranih poslova NR Kine, potpisan u Peking u 13. septembra 2007.g. Protokol o saradnji MSP R. Srbije i MIP NR Kine u oblasti arhiva, potpisan u Beogradu septembra 2007.g.
- Memorandum o saradnji akademija nauka R. Srbije i NR Kine, potpisan u Peking u 12. decembra 2007.g.’’

5.10. Prioritetni pravci razvoja i spoljnotrgovinska razmena

Prema strategiji razvoja i modernizacije kineske privrede i društva u periodu od 2001. do 2050.godine, planira se dalji ekonomski razvoj, poboljšanje uslova života mnogobrojne kineske populacije, kao i sveobuhvatni društveni progres. Suštinske postavke razvoja ekonomske oblasti NR Kine zasnovane su na modernizaciji i industrijalizaciji privrede koja je izvozno usmerena.⁸⁹

⁸⁹ <http://uvozizkine.com/carinski-postupak>

Stvaranje novog giganta u ekonomskom smislu na Istoku dovelo je do toga da dođe do velikog priliva kapitala u NR Kinu preko sve većeg prisustva multinacionalnih kompanija koje svoje pogone prave uz sve olakšavajuće okolnosti koje postoje pri ulaganju stranog kapitala a prvenstveno radnu snagu koja je jeftina.

Kineska privreda razvijala se u 2007. godini po stopi od 11,4% što je najbrži rast zabeležen u poslednjih 13 godina. BDP je bio 3.410 milijardi dolara, što je značilo da je Kina, prevazišla Nemačku, i došla na 3. rang na planeti ako se gleda BDP u celosti, direktno iza Japana i SAD, što znači da Kina već pet godina za redom ima stopu rasta u dvocifrenom broju.⁹⁰

Procvat kineske privrede bio bi još bolji i ubrzaniji da krajem 2007. godine, Vlada nije konstruisala niz koraka kako bi taj napredak smanjila i zaustavila situaciju „pregrevanja“ privrede. U prvoj četvrtini rast je bio 11,1%, u drugoj 11,9%, trećoj 11,5%, a u poslednjoj je bio pad na 11,2%, što implicira da su te akcije vlade dale određene rezultate.

Tarifa u carini je imala osnovu na sistemu koji je harmonizovan. Male carinske stope su bile u uvozu iz država sa kojima je NR Kina imala sporazum kada je trgovina u pitanju ili sporazume u suprotnom pravcu o povlašćenom tretmanu. Druge države su imale uslove opštih carinskih stopa. Uglavnom su to carinske tarife je ad valorem bazirane na CIF vrednosti (Incoterms 2000).

Kako bi se napravio stimulans za investicije iz inostranstva u suštinskim sektorima (naročito visoko-tehnološkim oblastima i poljoprivredi), neki proizvodi su pri uvozu oslobođeni carinskog plaćanja.

Kada je uključena u STO, NR Kina je spuštена prosečna stopa carine koja je bila 15,6% 2000. godine, na 10,6% 2004. godine. U toku 2005. godine, prosečna stopa carine pala je na 10,1%. Prosečna carinska stopa kada su u pitanju industrijski proizvodi je 9,3%, a proizvodi u poljoprivredi 15,6%. Carinska stopa za proizvode u informacionim tehnologijama, u ravni sa Sporazumom STO o informacionoj tehnologiji, ne postoji.⁹¹

⁹⁰ <http://uvozizkine.com/carinski-postupak>

⁹¹ <http://uvozizkine.com/carinski-postupak>

5.11. Osnivanje preduzeća i poreski sistem

4 su postojeće opcije za zasnivanje firme:

”1. Predstavništvo ili kancelarija

Ovo je najbrži, najlakši i najjeftiniji način da se reguliše rad u Kini i najčešća forma poslovanja stranih kompanija. Predstavništvo omogućava kompaniji da stekne status pravnog lica u Kini, da iznajmi poslovni prostor i zaposli domaću radnu snagu. Strancima je omogućen rad, dobijanje radne dozvole i vize za više ulazaka. Predstavništvo može da obavlja poslove marketinga i usluga, ispituje tržište, ugovara poslove između stranog partnera i kineskog proizvođača.

Kompanije mogu koristiti predstavništvo kao kvazi „prodajnu kancelariju“, mada je zabranjeno da se bave trgovinom ili primaju novac direktno za robu ili usluge.⁹²

2. Zajedničko ulaganje kapitala (EJV)

EJV je kompanija sa ograničenom odgovornošću osnovana između kineske i strane kompanije ili pojedinačno. Ova forma preduzeća ima status samostalnog kineskog pravnog lica. Kineska regulativa o stranim ulaganjima ograničava visinu stranog učešća u vlasništvu i rukovođenju u EJV. Unet kapital obe strane može biti u gotovini, ili drugim dozvoljenim formama kao što su pravo na intelektualnu ili industrijsku svojinu.

3. Kooperativno zajedničko ulaganje (CJV)

CJV kompanija može biti u formi kompanije sa ograničenom odgovornošću ili može biti neinkorporisano zajedničko ulaganje.” Udeo kapitala može biti u gotovini, pravu na korišćenje zemljišta, industrijskoj svojini, nepatentiranoj tehnologiji ili u bilo kojoj drugoj formi svojinskog prava.⁹³

”4. Preduzeće sa stranim kapitalom (WOFE)

⁹² <http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonOdnosiSInostranstvom/Informacije%20o%20zemljama/2014/KINA2014.pdf>

⁹³ <http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonOdnosiSInostranstvom/Informacije%20o%20zemljama/2014/KINA2014.pdf>

WOFE je preduzeće koje ima status kineskog pravnog lica u kome su osnivački kapital i rukovođenje potpuno u nadležnosti stranog investitora. Ove kompanije su obično u obavezi da obezbede savremenu tehnologiju i opremu ili izvoz svih ili gotovo svih proizvoda, ali to nije uvek slučaj. Ovaj oblik direktnih stranih ulaganja sve je prisutniji u Kini zbog slobode u poslovanju koja se pruža vlasnicima.’’⁹⁴

– **Poreski sistem**

Državna poreska uprava i Ministarstvo finansija nadležni su za vođenje poreske politike Kine. Porezi u Kini su podeljeni na porez na nivou Centralne vlade, poreze na nivou lokalnih vlada i zajedničke poreze centralne i lokalnih vlada. Poreze na državnom nivou, kao i zajedničke poreze centralne i lokalnih vlada, ubire državna poreska agencija, dok se lokalne takse uplaćuju lokalnim poreskim agencijama.⁹⁵

’’Porez na dodatu vrednost iznosi 17%. Snižena stopa poreza na dodatu vrednost od 13% se primenjuje na žitarice, knjige, štampu, filmove, veštačka đubriva, insekticide i hranu za stoku. Pojedini proizvodi, kao luksuzna roba, podležu plaćanju ne samo PDV-a, već i porez a na promet. Tu spadaju cigarete (30-45%), alkoholna pića (5-25%), kozmetički proizvodi (17-30%), nakit (10%), putnička vozila (3-8%). Od januara 1995, pojedina uvozna roba široke potrošnje, kao što su klima uređaji, televizori, nameštaj, računari i frižideri, podleže plaćanju poreza na luksuznu robu. Zvanična stopa poreza na dobit preduzeća iznosi 33%, a poreza na dohodak 20 %. Da bi privukla strane investitore, Kina daje mogućnost oslobađanja od plaćanja pojedinih poreza (posebno kada se radi o ulaganju u visoke tehnologije).’’⁹⁶

5.12. Inostrano finansiranje i komorski sistem

’’Strana tržišta su dostupnija, a konkurencija raste. Država je uvela olakšice za uvoz bez plaćanja carine kada je u pitanju oprema na bazi najsavremenijih tehnoloških dostignuća. Zahvaljujući stranom kapitalu, osposobljeni su fondovi za građevinarstvo,

⁹⁴ <http://www.kombeg.org.rs/Slike/CeEkonOdnosiSInostranstvom/Informacije%20o%20zemljama/2014/KINA2014.pdf>

⁹⁵ <http://www.poreskauprava.gov.rs/sr/pravna-lica/pregled-propisa/zakoni/107/zakon-o-poreskom-postupku-i-poreskoj-administraciji.html>

⁹⁶ www.gov.me/files/1163528140.doc

unapređenje eksploatacije energetske izvora, transporta i sistema telekomunikacija, dobijanje sirovina i za industriju polufabrikata, uvođenje visoke tehnologije i opreme i jačanje kapaciteta zemlje u cilju obezbeđivanja deviza na bazi realizovanog izvoza. Za uzvrat, strani investitori dobili su kinesko tržište i došli do načina za ostvarivanje profita.’’⁹⁷

Kad je Kina pristupila Svetskoj trgovinskoj organizaciji, oblasti otvorene za strane investicije nisu više bile toliko privlačne. Posle toga, one su počele da se usmeravaju ka maksimalnom korišćenju svog povoljnog geografskog položaja, okruženja za investiranje, infrastrukturu koja je izgrađena, kvalifikovanu radnu snagu, visok naučno-tehnološki stepen i efikasnost u funkcionisanju administracije, i to sa krajnjim ciljem dovođenja multinacionalnih korporacija kako bi investirale. Provincije i gradovi u unutrašnjosti Kine, nasuprot tome, treba da pokušaju da svojom radnom snagom koja ima nisku cenu rada i niskim taksama, budu atraktivni za investicije obima manjeg ili srednjeg.

’’Najveći deo stranih investicija u Kini uglavnom se koncentriše duž obale. U 2002. godini, 87% ukupnih stranih ulaganja u Kini bilo je koncentrisano u 12 priobalnih provincija i regija. Razlog je što se kinesko priobalje prvo otvorilo za strana ulaganja, uslovi su povoljniji, industrijska baza bolja, a ekonomija razvijenija.

U 2005. godini direktna strana ulaganja iznosila su 72,4 mlrd. dolara. U prvoj polovini 2006. godine u Kini je osnovano 22.772 novih firmi sa stranim kapitalom u vrednosti od 32,7 mlrd. dolara. Na proizvode firmi sa stranim kapitalom otpada 57,3% ukupnog kineskog izvoza. Kineske investicije u inostranstvu iznose preko 60 mlrd. dolara. Do 2005. godine u svetu je osnovano 1.067 firmi (podaci kineskog Ministarstva trgovine).’’⁹⁸

Tokom celokupne 2007. godine, investicije iz drugih zemalja su i dalje se odlazile u Kinu sa od 74,8 milijardi USD, što dovodi Kinu ispod SAD i Velike Britanije, po investicionom obimu iz drugih država, na svetu je treća po redu.⁹⁹

Kredit iz inostranstva se većinom uzimaju za građevinske projekte velikog i srednjeg obima, a većina ih je u oblasti energetike, transporta i telekomunikacija,

⁹⁷ <https://www.scribd.com/doc/75782671/Ekonomika-Diplomatija-Kina>

⁹⁸ <https://www.scribd.com/doc/133095138/Kineska-Ekonomija-SeminarSKI-Rad>

⁹⁹ <http://uvozizkine.com/narodna-republika-kina>

petrohemiji, u proizvodnji gvožđa i čelika, lakoj industriji, poljoprivredi, obrazovanju i kulturi i naučnim istraživanjima.

Poslovni ljudi iz inostranstva ulažu u Kinu uglavnom kroz razvoj poslova na bazi zajedničkog ulaganja, kroz uspostavljanje saradnje sa kineskim preduzećima i osnivanjem sopstvenih preduzeća.

– **Komorski sistem**

Kineski savet za promociju međunarodne trgovine-CCPIT (China Council for the Promotion of International Trade), odnosno Kineska komora za međunarodnu trgovinu (China Chamber of International Commerce - CCOIC) je nevladina organizacija, osnovana 1952. godine, priznata od strane kineske Vlade. CCPIT je 28. juna 1988. godine, kao drugi naziv prihvatio Kineska komora za međunarodnu trgovinu (China Chamber of International Commerce - CCOIC). Tesno je povezan sa domaćim ekonomskim i tehničkim institucijama i uspostavlja poslovne i prijateljske veze sa oko 100 trgovinskih komora, ekonomskim i trgovinskim krugovima, kao i preduzećima širom sveta. CCPIT preduzima razne aktivnosti u cilju promocije ekonomskih i trgovinskih veza NR Kine sa drugim zemljama.¹⁰⁰

Poslovi koje obavlja CCPIT:¹⁰¹

1. Povezuje se sa inostranim ekonomskim i trgovinskim krugovima; dočekuje inostrane privredne i trgovinske delegacije i stručnjake; organizuje i šalje kineske privredne, trgovinske i tehnološke delegacije u inostranstvo u posete i istraživanja;

2. Jača veze sa inostranim trgovinskim komorama, ekonomskim i trgovinskim asocijacijama; učestvuje u relevantnim aktivnostima međunarodnih ekonomskih trgovinskih organizacija ili aktivnostima međunarodnih i trgovinskih organizacija ili aktivnosti čije su one sponzori; povezuje se sa predstavništvima stranih industrijskih i trgovinskih organizacija i stranih trgovinskih komora u Peking, i šalje stalne predstavnike ili osniva trgovinska predstavništva u stranim zemljama;

¹⁰⁰ <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Biro%20za%20saradnju%20sa%20EU/Finansiranje%20MSP%20u%20Srbiji.pdf>

¹⁰¹ Informator 2010, Privredna komora Beograda, Centar za ekonomske odnose sa inostranstvom, Beograd, 2010.

3. Organizuje i učestvuje na međunarodnim ekonomskim i trgovinskim konferencijama, uključujući one koje kosponzoriše CCPIT, i slične strane organizacije;
4. Organizuje izložbe u inostranstvu ili učestvuje na međunarodnim sajmovima i pomaže kineskim organizacijama i preduzećima u organizaciji izložbi u inostranstvu ili učestvovanju na međunarodnim sajmovima;
5. Priređuje inostrane ekonomske, trgovinske i tehničke izložbe u Kini, sponzoriše međunarodne izložbe i sajmove u Kini;
6. Organizuje i održava tehničku razmenu između Kine i drugih zemalja; brine o prikupljanju, distribuciji i izlaganju literature i uzoraka novih proizvoda, novih raznih stranih naučno-tehnoloških publikacija;
7. U okviru Saveta posluje Međunarodna spoljnotrgovinska arbitraža i Međunarodna pomorska arbitraža, bavi se procenom štete na brodovima i brodskom tovaru; izdaje i legalizuje dokumenta i sertifikate o poreklu, višoj sili, dokumenta o spoljnoj trgovini i brodske sertifikate.
8. Bavi se registracijom patenata i zaštitnog znaka u zemlji i inostranstvu; pruža usluge u oblasti industrijske svojine; pomaže u rešavanju sporova i ostalim slučajevima koji se tiču razmene tehnologije ili trgovine;
9. Sakuplja i objavljuje časopise o privrednim i trgovinskim odnosima Kine s inostranstvom, i druge publikacije; sponzoriše skupove sa temom kineske privrede, namenjene posetiocima iz inostranstva;
10. Istražuje i sakuplja privredne informacije, pruža informativne i konsultantske usluge domaćim i stranim preduzećima sa aspekta ekonomije, trgovine i tehničke kooperacije; rukovodi procenjivanjem i izradom fizibiliti studija za kineske projekte sa stranim partnerima, i pruža informativne usluge o kreditiranju;
11. Vodi poslove lokalnih i industrijskih podsaveta
12. Rukovodi drugim poslovima u promociji privrednih i trgovinskih aktivnosti.¹⁰²

¹⁰² Informator 2010, Privredna komora Beograda, Centar za ekonomske odnose sa inostranstvom, Beograd, 2010.

ZAKLJUČAK

Povezivanjem internacionalnog finansijskog tržišta, efekti pogranične nacionalne ekonomske politike, su sve intenzivniji a smanjuje se potražnja divergentnih nacionalnih politika. Ako se pođe od vrlo važne uloga NR Kine u modernim internacionalnim odnosima, i uvidi njen sve veći ekonomski uspeh, osnaživanje ekonomskih, kulturnih i političkih relacija sa RS, trebalo bi da je prioritet spoljnopoličkih aktivnosti, i to prvenstveno zbog vrednovanja neupotrebljenih potencijala za poboljšanje odnosa ove dve zemlje.

Republika Srbija bi trebalo da ima za krajnji cilj složeno i vrlo rafinisano predstavljanje razvojnih, privrednih i geografskih, industrijskih i poljoprivrednih potencijala Narodnoj Republici Kine kako bi ona prepoznala potencijale Republike Srbije od strane bitnih privrednika u NR Kini, i kako bi oni videli svoju mogućnost za unapređenje proizvodno-prodajnih kapaciteta.

Stvaranje što bolje ekonomsko-političke klime i plansko ulaganje kineskog privrednog udruženja je takodje jedan od preduslova koje treba RS kao država da obezbedi privrednicima iz Narodne Republike Kine, kako bi ono imali što bolje okruženje za prodor na tržište Republike Srbije. Narodna Republika Kina bi u ovom slučaju u svom jakom ekonomskom napretku mogla da dobije vrlo vrednog saradnika, što bi bilo zadovoljstvo obe strane a u isto vreme bi bio ostvaren vrlo važan napredak u ekonomskoj oblasti i pogotovo ako se uzme u obzir veoma kratak vremenski period kako bi Kina bila najjači predstavnik svetske ekonomske sile, ekonomije NR Kine, u Evropi.

U slučaju da R. Srbija koristi ekonomske odnose koji su pozitivni ako razmatramo NR Kinu, može se zaključiti da je to dobar korak za budućnost, i kada su u pitanju građani Srbije a i država Srbija. Kina i RS su se složile u mnogim sporazumima da je neophodno razmatrati teme zajedničkog interesa, kako kineskih tkao i srpskih preduzeća, da bi vlasti u Kini dodatno stimulisale i odobravale buduće investicione projekte.

LITERATURA

1. Babić Blagoje S, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.
2. Dinić Jordan, *Narodna Republika Kina*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1970.
3. Dinić Jordan, Lazić Dušan, Kina – unutrašnji razvitak i politika u međunarodnim odnosima, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd, 1970.
4. Grupa autora, 2003. *Strategija i politika trgovine Republike Srbije*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu i Ministarstvo trgovine, turizma i usluga Vlade Republike Srbije, Beograd.
5. Jović Mile, *Međunarodni marketing od izvoznog ka globalnom konceptu*, Institut ekonomskih nauka, Beograd, 1997.
1. Kapor Predrag, preuzeto iz Export-Import Bilten broj 82, Beograd oktobar 2002.
2. Grubor A., *Keriranje optimalnog međunarodnog marketing miksa*, Marketing, vol. 36, br. 3, 2005.
3. Grubor A., *Marketing istraživanja – integralni deo međunarodnog marketing programa*, monografija, Ekonomski fakultet Subotica, Subotica, 2008.
4. Appadurai, Arjun (1990), “*Disjuncture and Difference in the global Cultural Economy*”, *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity* (ed. by Mike Featherstone), Sage Publications, London, pp. 295-310.
5. Karanović Stojić Edita, Janković Slobodan, *Elementi strategije spoljne politike Srbije*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008.
6. Kloosterman, Robert and Jan Rath (2001), “*Immigrant Entrepreneurs in Advanced Economies: Mixed Embeddedness Further Explored*”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, no. 27, vol. 2, pp. 189-202.

7. Kovačević M., a) „Efekti postojeće politike valutnog kursa i liberalizacije uvoza", Ekonomski anali, tematski broj januar 2001; b) „Nužnost napuštanja dosadašnjeg koncepta ekonomske politike" Ekonomski anali, tematski broj, decembar 2002.
8. Labus M., „Elementi ekonomske politike u 2002. godini", Ekonomski anali, tematski broj, januar 2002.
9. Pieke, Frank N. (2005), *“At the margins of the Chinese World System: The Fuzhou Diaspora in Europe”*, New Approaches to Migration, Transnational Communities Program, Oxford University, <http://transcomm.ox.ac.uk>
10. Rath, Jan and Robert Kloosterman (2002), *“The Economic Context, Embeddednes and Immigrant Entrepreneurs”*, Editorial in International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research, no. 8, vol. 1/2.
11. Međunarodna ekonomija, *Godišnji izveštaj glavnog ekonomiste*, Republika Srbija, 2009.
12. *Informator 2010*, Privredna komora Beograda, Centar za ekonomske odnose sa inostranstvom, Beograd, 2010.
13. Kvartalni monitor, septembar-decembar 2007, str. 39, Izdanje Fonda za razvoj ekonomske nauke, Beograd, mart, 2008.
14. Izlaganje prof. Dr Iva Viskovića u svojstvu moderatora prvog panela konferencije „Elementi strategije spoljne politike Srbije - Politički i ekonomski aspekti", održane 28-29. maja 2008.
15. Izveštaj o svetskom razvoju 1991., str 214-215, str. 208-209; Izveštaj o svetskom razvoju 1995., str.166-167, str.172-173.
16. Popović Petrović Ivana, Svetska trgovinska organizacija, naučni rad, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2004, Vol. LVI broj 1, pp. 5, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2004/0025-85550401093P.pdf>
17. Saopštenje Republičkog zavoda za statistiku, br. 116 od 30. 04. 2008.
18. WTO, International Trade, 2007.
19. http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2009/08/090820_tadic_china.shtml
20. <http://www.fxserbia.net/novosti/kina-do-2020.-br.-1-u-svetskoj-ekonomiji.html>
21. http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2009/08/090820_tadic_china.shtml

22. <http://www.glassrbije.org/>
23. <http://www.ekonomija.org/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=961&cntnt01origid=54&cntnt01returnid=54www.rts.rs>
24. http://www.kombeg.org.rs/aktivnosti/c_eko_ino/Detaljnije.aspx?veza=1551,
Privredna komora Beograda
25. <http://www.kombeg.org.rs/aktivnosti/komora/Komora.aspx?veza=1347>,
Privredna komora Beograda
26. www.mof.gov.cn/index.htm
27. www.fonet.co.rs
28. <http://www.fxserbia.net/novosti/kina-do-2020.-br.-1-u-svetskoj-ekonomiji.html>
29. http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2009/08/090820_tadic_china.shtml
30. www.beogradpress.com/?p=150
31. http://www.ekathimerini.com/4dcgi/_w_articles_world_1_16/02/2010_114911.
32. http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2009&mm=08&dd=20&nav_id=61263
33. <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=882494>
34. www.mof.gov.cn/index.htm
35. <http://www.singipedia.singidunum.ac.rs/attachment.php?s=9e9299b3a0fdc2a9be29dcd649891799&att>
36. http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_622.pdf
37. <http://www.slideshare.net/BosiljcicIgor/metodologija-naunog-rada>
38. <http://www.scribd.com/doc/133095138/Kineska-Ekonomija-Seminarski-Rad#scribd>
39. Novinska agencija FoNet